

รับว่าเป็นความจริง เพราะอยู่ด้วยกันในวัดตลอดเวลา มิได้ไปไหนมาไหนพอจะหลวมตัว ทั้งก็อยู่กับท่านพระอาจารย์เสียเอง อันเป็นสถานที่ให้ความปลอดภัยตลอดมาไม่มีข้อที่น่าสงสัย นอกจากเจ้ากรรมหรือคู่บาปคู่บุญมาถึงเข้าเท่านั้น เธอเล่าให้พระเคยอนุเคราะห์ฟังว่า เพียงประสาททางตากระทบกันเท่านั้น มันเหมือนดมยาสลบเข้าไปไม่ได้สติตั้งเอาเลย ปรากฏแต่ความรักความผูกพันมัดจิตใจจนแทบจะหายใจไม่ออก ทำให้จิตใจเชื่อเข้าไปตามอารมณ์นั้นจนตัวไม่เป็นตัวของตัว และไม่มีเวลาลดหย่อนผ่อนคลายลงบ้างเลย เมื่อเห็นทำไม่ได้การก็พยายามปลีกตัวหนีไป เจ้าของยากก็ตามไปเยี่ยมคนไข้อย่าง เรื่องก็เสร็จกันเท่านั้นเองจะไปไหนรอด ใครไม่เคยถูกก็ดูอึดได้ ถ้าถูกเข้าก็รู้เอง เพราะมิใช่พระสุนทรสมุทรพอจะเหาะออกจากทางทวารบนแห่งบ้านได้

ตามปกติพวกนี้ไม่คุ้นกับพระแต่หากกรรมพาเป็นไปเอง เรื่องกรรมนี้จึงไม่สิ้นสุดอยู่กับผู้ใด เพราะกรรมมีอำนาจเหนือใครในโลกที่สร้างกรรม พระอาจารย์ท่านทราบอย่างเต็มใจจึงต้องมีอุบายปฏิบัติต่อเธออย่างนั้น ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยทำต่อผู้ใดมาก่อนเลย แต่ก็คงสุดวิสัย ท่านจึงมีได้แนะนำอุบายอะไรเพื่อเธอให้ยิ่งไปกว่าที่อนุเคราะห์มาแล้วนั้น เรื่องก็ลงเอยกันตรงที่เมื่อไปไม่รอดก็จำต้องจอดเรือ ซึ่งเป็นคติธรรมของโลกที่อยู่ใต้อำนาจของกรรม ดังนั้นจึงได้นำเรื่องนี้มาลงไว้เพื่อเป็นคติเตือนใจพวกเราที่อาจเป็นได้ หากเป็นการไม่สมควรประการใดก็หวังได้รับอภัยจากท่านผู้อ่านตามเคย

ก่อนจะมาถึงเรื่องนี้ ได้กล่าวถึงความรู้พิเศษของท่านพระอาจารย์มั่นที่เคยดักจับขโมยพระได้ผลดี และเป็นเครื่องมือดักใจหายใจที่คิดออกนอกกลุ่มนอกทางให้รู้สึกและระมัดระวังตัวได้ดี เวลาท่านพักอยู่ที่เชียงใหม่ เมื่อมีพระปฏิบัติที่เด็ดเดี่ยวอาจหาญทางความเพียรไปหา ท่านมักจะใช้วิชาแขนงนี้ช่วยในการสั่งสอนเสมอ ไม่ค่อยระวังว่าจะเกิดผลเสียหายตามมาดังที่เข้ากับผู้ไม่ตั้งใจจริงจัง โดยมากพระที่ไปบอมนเป็นผู้มุ่งต่อรรถต่อธรรมจริง ๆ พอรู้ตัวว่าผิดและท่านดักเตือนจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ก็พร้อมที่จะแก้ไขความผิดของตนอย่างเต็มสติกำลัง ไม่ละอายและกลัวท่านในสิ่งที่ตนพลั้งเผลอ เมื่อได้รับคำดักเตือนจากท่านโดยอุบายต่าง ๆ การอบรมสั่งสอนท่านเมตตาแสดงอย่างถึงใจผู้ฟังจริง ๆ ไม่ปิดบังลึกลับทั้งความรู้ภายใน และการชี้แจงก็ชี้แจงไปตามความบกพร่องของผู้มาศึกษา ผิดถูกอย่างไรก็กล่าวสั่งสอนกันไปตามเรื่อง เจตนาหวังส่งเคราะห์จริง ๆ ผู้มาศึกษาก็ไม่แสดงอาการกระต้างวางตัวในลักษณะผู้ไม่ยอมรับความจริง หรือหยิ่งในภูมิว่าตนได้รับการศึกษามาก ซึ่งตามธรรมดาแม้มีแทรกอยู่เสมอ

การอธิบายธรรมของท่านกำหนดแน่นอนไม่ได้ ต้องขึ้นอยู่กับผู้ไปศึกษาเป็นราย ๆ ไป ผู้ไปศึกษามีภูมิธรรมขั้นใดก็อธิบายให้ฟังตามจุดที่สำคัญ ๆ ทั้งจุดที่เห็นว่าถูกต้องแล้วเพื่อส่งเสริมให้ยิ่งขึ้นไป ทั้งจุดที่เห็นว่าไม่ถูกและล่อแหลมต่ออันตราย เพื่อผู้้นั้นจะมีทางลดละปล่อยวางไม่ดำเนินต่อไป การแสดงธรรมแก่จิตใจของนักปฏิบัติธรรมที่ไปศึกษาได้ตาม นับว่าท่านอธิบายอย่างมันเหมาะตามจุดแห่งความสงสัยไม่ผิดพลาด ผู้ไปศึกษาไม่ผิดหวังเท่าที่ทราบมา ซึ่งควรจะพูดได้ว่า ร้อยทั้งร้อยต้องมีหวัง ถ้าเป็นทางจิตตภาวนา เพราะท่านชำนาญทางจิตตภาวนามาก นับแต่ขั้นต่ำถึงขั้นสูงสุดไม่มีอะไรบกพร่อง การแสดงออกแห่งธรรมแต่ละประโยคจึงจับใจไพเราะหาทางเสมอไต่ยากในสมัยปัจจุบัน แสดงเรื่องศีลก็น่าฟัง แสดงสมาธิทุกชั้นและปัญญาทุกภูมิก็ถึงใจอย่างยิ่ง ฟังแล้วทำให้อิ่มเอิบเพลิดเพลินไปหลายวัน กว่าความรู้สึกละเอียดจะจางลง

ปกติที่ท่านอยู่ในป่าในเขาโดดเดี่ยวแต่ผู้เดียว ในเวลาบำเพ็ญเพื่อธรรมเบื้องสูง ท่านว่าท่านอยู่กับความเพียรทางใจแทบตลอดเวลา จะมีเวลาว่างเฉพาะเวลาหลับนอนเท่านั้น นอกนั้นเป็นความเพียรล้วน ๆ โดยมีได้กำหนดอิริยาบถใด ๆ เลย การพิจารณาธรรมภายในเพื่อถอดถอนกิเลสมีสติปัญญาเป็นเพื่อนสอง คือ ท่านพูดคุยโต้ตอบกับกิเลสด้วยสติปัญญา มีความมุ่งมั่นเพื่อแดนพ้นทุกข์เป็นสื่อชวนให้คุยกับสิ่งเหล่านั้น แต่มิได้พูดคุยด้วยปากเหมือนเรคุยกันหลายคน หากแต่พูดคุยด้วยการคิด การไตร่ตรองการโต้ตอบกับกิเลสภายในด้วยสติปัญญา กิเลสผู้คอยหาช่องทางทางออกตัวจะออกทางใดช่องใด หรือตบตอยผูกมัดท่านด้วยกลอุบายใด ท่านก็ใช้สติปัญญาตามต้อนตบตีขี้ขยำกิเลสโดยอุบายต่าง ๆ จนเอาชนะไปได้เป็นพัก ๆ

จุดใดที่ท่านทราบว่กิเลสยังเหนือกว่าอยู่ที่พยายามส่งเสริมอาวูธ คือ สติปัญญาศรัทธา ความเพียรให้มีกำลังกล้าขึ้นโดยลำดับ จนกว่าจะเหนือกว่ากำลังของกิเลสที่เป็นฝ่ายข้าศึก จนเอาชนะไปได้โดยตลอดถึงขั้นโลกธาตุห้วนไหวภายในใจ ขณะเจ้าผู้ครองวัฏจัตถุกทำลายลงด้วยมรรคญาณ ดังที่เขียนผ่านมาแล้ว นี่เป็นวิธีดำเนินความเพียรทำในขั้นสุดท้าย

คือ การเดินจงกรม การนั่งสมาธิภาวนา ท่านมิได้กำหนดเวลา แต่ถือเอาความเพียรเพื่อชัยชนะเป็นที่ตั้งไปตลอดสาย มีสติปัญญาเป็นเครื่องดำเนิน พอพ้นจากดงหน่าป่าที่ไปได้แล้ว ท่านว่าเครื่องมือเข้าสู่สงครามคือสติปัญญาประเภทนั้น ย่อมหมดปัญหาไปเอง เหลือแต่สติปัญญาที่ใช้อยู่ประจำขั้นนั้นเท่านั้น เวลาต้องการใช้เพื่อคิดอรรถคิดธรรมลึกลึ้นหายบละเอียด หรือรู้อะไรอย่างอื่นก็นำมาใช้เป็นคราว ๆ ไป พอสิ้นเรื่องแล้วก็ระงับไปในที่นั่นเอง ไม่มีการเตรียมรุกเตรียมรบกับอะไรดังที่เคยเป็นมา ถ้าไม่มีข้ออรรถข้อธรรมมาสัมผัสจิตพอจะให้เกิดอ่านไตร่ตรองไปตามก็อยู่ไปเหมือนคนไม่มีสติปัญญา หรือเหมือนคนโง่แบบไม่เอาเรื่องเอาถ่านกับอะไรที่เคยเกี่ยวข้องกันมาอย่างซุ่มนุ่นวายนั้นเลย ปรากฏมีแต่ความสงบสุขเด่นอยู่ในใจประเภท อากาลโก เท่านั้น ไม่มีอะไรมายุ่งเกี่ยว ถ้าอยู่ลำพังใจที่สงบราบคาบจากสิ่งทั้งหลาย ไม่คิดไปถึงเรื่องเคยมีเคยเป็นที่ อยู่ตามธรรมชาติของเขาทั่วไตรโลกธาตุ ก็เป็นเหมือนไม่มีอะไรเหลืออยู่เลย ประหนึ่งดับไปพร้อม กับกิเลสโดยสิ้นเชิง

เวลามีหมู่คณะเข้าไปอาศัยอบรมด้วยก็มีการประชุมให้โอวาทสั่งสอน คอยตักเตือนว่ากล่าวในเวลาเห็นว่ารายใดไม่สู้งามตางามใจ หรือทราบเรื่องของใครในทางจิตตภาวนา โดยการแสดงภาพนิมิตของผู้นั้นให้ปรากฏเป็นความไม่ตีไม่งามก็ดี โดยการรู้ขณะจิตที่คิดไปนอกกลุ่มนอกทางก็ดี ก็ต้องแสดงอุบายเป็นเชิงเปรียบเปรยให้เจ้าตัวรู้ เพื่อทำความสำรวมระวังต่อไป

การแสดงภาพนิมิตให้ปรากฏแก่จิตตภาวนานั้น จะขอยกตัวอย่างมาให้ท่านผู้อ่านทราบพอเป็นเครื่องเทียบเคียงกับนิมิตทั้งหลาย ที่เคยปรากฏแก่จิตตภาวนาของท่านพระอาจารย์มั่นเสมอมา ซึ่งมีลักษณะต่าง ๆ กันตามรูปการณของผู้เป็นต้นเหตุแห่งนิมิตนั้น ๆ คือมีพระรูปหนึ่งเมื่อเป็นฆราวาสเธอเคยเป็นนักมวยที่มีชื่อเสียงในวงการมวย เวลาบวชแล้วเกิดความเลื่อมใสอยากออกปฏิบัติธุดงค์กรรมฐาน ได้ทราบกิตติศัพท์กิตติคุณของท่านพระอาจารย์มั่นว่า เป็นพระปฏิบัติดีและเชี่ยวชาญทางจิตตภาวนาน่าเคารพเลื่อมใสมาก จึงออกเดินทางมุ่งหน้าไปสำนักท่านพระอาจารย์มั่น แต่ขณะที่จะออกเดินทางไปหาท่าน มิได้นึกเฉลียวใจเรื่องของตัวเอง คือเธอได้ถ่ายภาพ

นักมวยชกกันท่าต่าง ๆ ไว้ในกระเป๋าราว ๑๐ กว่าแผ่นติดยามไปด้วย แต่ตอนเธอถ่ายภาพนั้นจะถ่ายแต่เมื่อไรท่านมิได้เล่าให้ฟัง

เวลาเธอออกเดินทางจากพระนครไปเชียงใหม่หาท่านพระอาจารย์มั่นที่อยู่ในกุเขาลึก จึงนำติดตัวไปด้วย พอไปถึงก็กราบรายงานตัวและความประสงค์ถวายท่านให้ทราบ ขณะนั้นท่านก็มีได้พูดเป็นเชิงตำหนิหรือชมเชยแต่อย่างใด เป็นอันว่าท่านรับให้อยู่ในสำนักด้วย ตกกลางคืนท่านคงพิจารณาเรื่องพระรูปนั้นอย่างละเอียดแน่นอน พอตอนเช้าเวลาพระมารวมกันที่บริเวณที่ฉันท่านก็ออกมาพอดี และเริ่มพูดเรื่องพระรูปนั้นออกมาทันทีว่า ท่าน.....นี้ตามเจตนาเดิมก็มุ่งมาเพื่อศึกษาธรรม มองดูอากัปกิริยาที่แสดงออกก็ไม่แสดงหุแสดงตา เป็นกิริยาที่น่าสงสาร แต่คืนนี้ทำไมท่านนี้แสดงกิริยาน่ากลัวพิลึก คือผมกำลังนั่งภาวนาอยู่ ปรากฏว่าท่าน.....เดินมาอยู่ตรงหน้าผม ท่างันประมาณหนึ่งวาเศษ แล้วตั้งหมัดตั้งมวยออกท่านั้นท่านนี้ให้ผมดูอยู่พักใหญ่ แล้วค่อยถอยห่างออกไป จากนั้นก็เดินชกลมชกแล้งเตะเมฆเตะหมอก เตะช้ายถีบขวาไปจนล้มสาหัส ท่านนี้เคยเป็นนักมวยมาหรืออย่างไรก่อนจะมาบวช ถึงได้แสดงลวดลายนักมวยให้ดูเป็นการใหญ่

ขณะนั้นพระที่อยู่กับท่านและพระที่เป็นนักมวย ต่างนั่งนิ่งเงียบด้วยความจงนสนเท่ห์ เฉพาะรูปนั้นมองดูหน้าซีดเขียวไปหมด ว่าอย่างไรท่าน..... ท่านเป็นอย่างไรในความรู้สึกถึงได้มาทำอย่างนั้นให้ผมดู แต่ด้อยู่หน้อยที่ไม่มาต่อเยาผมเข้า เข้าวันนั้นท่านพูดเพียงเท่านั้นก็ยุติเพราะได้เวลาออกบิณฑบาต หลังจากนั้นก็มีได้พูดอะไรต่อไปอีก ตกกลางคืนท่านอบรมพระเสร็จแล้วต่างก็แยกย้ายกันไป เรื่องก็ไม่มีอะไร พอตกกลางคืนท่านคงพิจารณาพระรูปนั้นอีก จึงได้เรื่องพระรูปนั้นมาพูดอีกในเช้าวันต่อมาว่า

ท่าน.....นี้ท่านมาหาผมเพื่ออะไรแน่ คืนนี้ท่านก็มาตั้งหมัดตั้งมวยโดดโน้นตะนี้ให้ผมดูเกือบตลอดคืน เรื่องท่านแสดงความผิดปกติของพระผู้มาด้วยเจตนาหวังดีมาได้สองคืนแล้ว ท่านมีความรู้สึกอย่างไร ทั้งก่อนจะมาหาผมและขณะที่มาอยู่กับผมขณะนี้ นิมนต์ท่านเล่าความจริงให้ผมฟังด้วย ไม่เช่นนั้นผมเห็นจะรับท่านไว้ในสำนักไม่ได้ เพราะเป็นมาได้สองคืนแล้ว ที่ผมไม่เคยปรากฏลักษณะนี้มาก่อนเลย พระรูปนั้นนั่งตัวสั้นเทา ๆ มองดูหน้าซีดไปหมดเหมือนคนจะเป็นลมและจะล้มลงในขณะนั้น พอตีมีพระรูปหนึ่งท่านเห็นท่าไม่ดี เลยรีบกราบเรียนขอโอกาสท่านอาจารย์มั่นพูดกับเธอ ซึ่งกำลังจะสลบอยู่ในขณะนั้นว่า

นิมนต์ท่านกราบเรียนท่านอาจารย์โดยตรงตามเรื่องที่ท่านมีความรู้สึกอย่างไร เพราะเท่าที่ท่านอาจารย์ถามก็เพื่อทราบความจริงเท่านั้น มิได้มุ่งความเสียหายแก่ท่านแม้แต้อย่างไรเท่าที่พวกผมอยู่กับท่านมาก็ใช้อยู่กันด้วยความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากกิเลสโดยไม่มี ความผิดที่จะมิให้ท่านดูดำ ว่ากล่าวอะไรได้ แต่อยู่ด้วยกันในฐานะลูกศิษย์กับอาจารย์ซึ่งเหมือนพ่อแม่กับลูกอยู่ด้วยกัน ย่อมมีการดูดำ ว่ากล่าวกันตลอดมา ในเมื่อผู้ใดทำผิดหุผิดตาท่านในฐานะที่ท่านเป็นครูอาจารย์ผู้สอดส่องมองดูเพื่อความดีงามของบรรดาศิษย์ ก็จำเป็นต้องมีการสอบถามและว่ากล่าวสั่งสอนไปตามเหตุการณ์

พวกผมเคยถูกดูดำ ว่ากล่าวจากท่านมาเป็นประจำยิ่งกว่าที่ท่านว่าให้ท่านเสียอีก ขนาดไล่หนีจากวัดในเตี้ยวันนั้นก็ยังมี แต่ก็ยังอยู่กับท่านมาได้จนทุกวันนี้ เมื่อรู้สึกโทษและยอมตนว่าผิดแล้ว

ท่านเองก็ไม่เห็นขับไล่ไสส่งไปไหนอีก คงอยู่ด้วยกันมาดังที่ท่านเห็นอยู่ขณะนี้แล คำที่ท่านกำลังเตือนท่านอยู่ขณะนี้ขอนิมนต์พิจารณาด้วยดี ตามที่พวกผมฟังดูแล้วรู้สึกว่ามีอะไรพอจะกลัวท่านจนเลยขอบเขตแห่งความพอดี ถ้าท่านมีอะไรก็นิมนต์กราบเรียนท่านตามความจริง เมื่อไม่มีอะไรผิดหรือสวดวิสัยที่จะคิดค้นมาเล่าถวายได้ ก็กราบเรียนท่านโดยตรงว่าสวดวิสัยที่จะตามรู้ในเรื่องอดีตที่ล่วงมาแล้ว ท่านจะฆ่าก็ยอมตาย ท่านจะขายก็ยอมเป็นสินค้า ท่านจะขับไล่ไสส่งไปไหนก็สุดแต่กรรมของตัวจะพาให้เป็นไป ดังนี้แล้วเรื่องก็จะยุติลงได้

พอท่านองค์นั้นพูดจบลง ท่านอาจารย์ก็ถามเธอซ้ำอีกว่า ว่าอย่างไรเล่าท่าน? ผมเองก็มีได้คิดจะหาเรื่องหาราวอะไรใส่ท่านโดยไม่มีสาเหตุ แต่พอหลับตาลงไปก็เห็นแต่เรื่องท่านมาขวางหน้าอยู่แทบทั้งคืน จนเกิดความสลดสังเวชใจว่า พระหัตถ์องค์ทำไฉนมาเป็นได้แบบนี้ และเป็นได้ทุกคืนที่ท่านมาอยู่กับผมที่นี่แล้ว ก็ต้องถามท่านผู้เป็นต้นเหตุว่า ท่านจะมีอะไรที่ไม่ดีไม่งามอยู่บ้างจึงมาแสดงเหตุอย่างนั้นไม่ยอมลดละ หรือว่าความรู้ผมซึ่งเคยเชื่อแนใจตลอดมานั้นมันหลอกลวงผมและทำให้ท่านเสื่อมเสียไปด้วย จึงขอให้ท่านพูดตามความสัตย์จริงให้ผมฟัง ถ้าท่านยังบริสุทธิ์ดีอยู่ เป็นแต่ความรู้ผมมันพาให้เป็นบ้าไปเอง ก็เท่ากับผมก็เป็นพระบ่วงค์หนึ่ง ซึ่งไม่ควรอยู่กับหมู่คณะต่อไป จะทำให้หมู่พวกล่มจมไปด้วย ต้องหนีไปเที่ยวซุกซ่อนตัวอยู่ตามแบบบ้าของตน และต้องระงับการอบรมสั่งสอนใคร ๆ ทันที ขึ้นสั่งสอนต่อไปโลกจะฉิบหายล่มจมไปเสียหมดเพราะความรู้บ้า ๆ ของผมเพียงคนเดียวเป็นสาเหตุ

ท่านที่เคยเตือน ๆ เธอซ้ำอีก เธอจึงเริ่มกราบเรียนเรื่องราวต่อท่านอาจารย์ด้วยน้ำเสียงสั่นเครือแทบไม่เป็นเสียงผู้เสียงคนว่า “ผมเป็นนักมวย” เท่านั้นก็หยุดเอาอย่างห้วน ๆ ท่านถามซ้ำอีกว่า ท่านเป็นนักมวยใช้ไหม เธอตอบว่าใช่เพียงคำเดียวเท่านั้น ท่านถามว่า ก็ท่านกำลังเป็นพระอยู่แล้วไปเป็นนักมวยได้อย่างไรกัน หรือเวลาท่านมาที่นี่ก็ชกมวยหาเงินมาตามทางด้วยอย่างนั้นหรือ? ท่านถามอะไรเธอเป็นเหมือนไม่มีสติรับทราบเรื่องผิดถูกดีชั่วอะไรเลย มีแต่ครับเอาเสียเรื่อย ท่านที่เคยพูดกับเธอจึงถามเป็นเชิงซักจูงให้เธอได้สติรับทราบบ้างว่า มิใช่ท่านเคยเป็นนักมวยแต่คราวเป็นฆราวาสโน้น เวลามาบวชเป็นพระแล้วมิได้เป็นอย่างนั้นอีกมิใช่หรือ? เธอตอบว่าใช่ เป็นนักมวยมาแต่คราวเป็นฆราวาส แต่เวลามาบวชเป็นพระแล้วมิได้เป็นอีก

ท่านอาจารย์มันเห็นอาการไม่ดี จึงหาอุบายว่าได้เวลาบิณฑบาต หลังจากนั้นท่านก็สั่งพระให้ไปสอบถามเธอโดยเฉพาะ เพราะเธอพูดกับท่านอาจารย์ไม่ได้เรื่องเนื่องจากเธอกลัวท่านมาก หลังจากฉันเสร็จแล้วพระที่เคยพูดกับเธอจึงถือโอกาสไปสอบถามเธอโดยเฉพาะ ก็ได้ความว่าเธอเคยเป็นนักมวยสวนกุหลาบผู้มีชื่อเสียงมาหลายปี เกิดความเบื่อหน่ายทางฆราวาสจึงออกบวชเป็นพระ มุ่งหน้ามาหาท่านอาจารย์ พอได้ทราบความชัดเจนจากเธอแล้ว ก็มากกราบเรียนท่านอาจารย์ให้ทราบตามเรื่องที่เป็นมา ท่านก็มีได้ว่าจะอะไรต่อไป เรื่องของเธอก็เป็นอันผ่านไป

นึกว่าจะเสร็จสิ้นเรื่องของเธอไปเรียบร้อยแล้ว เพราะตอนกลางคืนท่านให้โอวาทเธอนัดนั้นบ้างแล้วก็คงจะไม่ปรารถนาอะไรอีก แต่ที่ไหนได้ ตอนกลางคืนท่านพิจารณาเรื่องของเธออีก ตอนเช้าก็ได้เรื่องเธอมาพูดในท่ามกลางหมู่คณะอีกตามเคยว่า เรื่องท่าน....นี้ยังไม่มีแต่ความเคยเป็นนักมวยเท่านั้น แต่ยังมีอะไรแฝงอยู่อีก ขอให้ท่านไปพิจารณาให้ดีอีกที เพียงเคยเป็นนักมวยมาแต่ฆราวาสเท่านั้น เรื่องก็ควรยุติไปแล้วไม่ควรมาปรากฏซ้ำ ๆ ซาก ๆ อีกท่านองค์นี้ พูดเพียงเท่านั้นก็

หยุด พอได้โอกาสพระองค์ที่คุ้นเคยกับเธอก็ไปหาเธอและถามเรื่องราวนั้นอีก ก็ทราบว่ามีรูปภาพคนชกมวยท่าต่าง ๆ ติดมาด้วย จึงให้เธอเอาออกมาดู ก็ได้เห็นภาพมวยท่าต่าง ๆ ราว ๑๐ กว่าแผ่น พระที่ไปดูก็ปัดใจลงว่า ต้องเป็นภาพนี้แน่นอนที่ทำให้ท่านเดือดร้อนอยู่ไม่หยุด จงเอาไปทิ้งหรือเผาไฟเสีย เธอก็ปฏิบัติตามและพากันเอาภาพนั้นไปเผาไฟทิ้งจนหมด

จากนั้นก็มิได้มีเรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นอีกต่อไป ต่างอยู่ด้วยความสงบสุข เธอเองก็เป็นพระปฏิบัติดีมีมรรยาทที่น่าเลื่อมใส ท่านอาจารย์เองก็เมตตาเธอมากตลอดมา โดยมีได้พูดถึงเรื่องอดีตของเธออีกต่อไป จากนั้นเธอก็อยู่ด้วยความผาสุก เวลามีโอกาสพระก็ถามเป็นเชิงล้อเล่นกับเธอเกี่ยวกับเรื่องอดีต เธอพูดให้พระฟังถึงเรื่องท่านอาจารย์ดูเธอว่า เธอตายไปครั้งหนึ่งแทบไม่มีความรู้สึกรับรู้เรื่องดีชั่วอะไรเลย จึงได้ตอบท่านไปแบบคนตายครั้งมิใช่คนเต็มเต็ง ถ้าท่านไม่ช่วยเมตตาอนุเคราะห์แล้วคงจะเป็นบ้าไปเลย (คำว่าท่านหมายถึงพระองค์ที่ช่วยพูดแทน) ไม่มีวันกลับเป็นคนดีได้แน่ ๆ แต่ท่านอาจารย์เองท่านก็ฉลาดมาก พอเห็นเราจะเป็นบ้าและตายต่อหน้าท่าน ท่านก็รีบระงับเรื่องลงทันที แล้วพูดเรื่องอื่นมากลบบเสีย ทำเป็นเหมือนไม่มีเรื่องนี้อยู่ในใจท่านเลย นี่คือภาพที่ปรากฏทางนิมิตภาวนาที่ท่านเคยใช้เป็นคู่เคียงกันตลอดมามีได้ลลละ เพราะเป็นธรรมจำเป็นไม่ด้อยกว่าปรจิตตวิชชา การกำหนดรู้วาระจิตของผู้อื่น

ท่านเล่าว่า ท่านพักอยู่ที่เชียงใหม่มีประสบเหตุการณ์ทั้งภายในโดยเฉพาะ และเกี่ยวกับสิ่งภายนอกมากมายกว่าที่ทั้งหลายที่เคยผ่านมาในชีวิตแห่งนักบวช สิ่งที่ไม่เคยรู้เคยเห็นก็รู้เห็นขึ้นมาเป็นขึ้นมา ทั้งน่าตื่นตื่นอัศจรรย์ตลอดมา ยิ่งเวลาพักอยู่คนเดียวด้วยแล้วก็ยิ่งพบเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นของลึกลับมากมาย แม้ตัวเองก็ไม่อาจจะประมาณได้ เพราะจิตที่เป็นธรรมชาติรู้เห็นตามวิสัยของตนทากรู้เห็นอยู่ทำนองนั้น รู้เห็นในเวลาเช้าที่ก็มี เวลาธรรมดาก็มี จึงนำแปลกประหลาดและอัศจรรย์ จิตดวงที่เคยโง่และมีดมืดปิดทวารมาแต่ก่อน ซึ่งไม่คาดฝันว่าจะสามารถรู้เห็นได้ดังที่รู้เห็น อยู่กับเหตุการณ์ที่มาเกี่ยวข้องในปัจจุบัน ประหนึ่งสิ่งที่มาเกี่ยวข้องนั้น ๆ เพิ่งจะมีขึ้นในปัจจุบัน ทั้งที่เคยมีอยู่ดั้งเดิมแต่กาลไหนกาลไรมา

นอกจากเวลาจิตเข้าพักสงบเต็มที่ ล่วงเลยเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องถึงเท่านั้น จึงไม่มีอะไรปรากฏในเวลานั้น จิตพักอยู่ด้วยธรรม ธรรมอยู่ด้วยจิต จิตเป็นธรรม ธรรมเป็นจิต เป็นเอกภาพ คือธรรมกับจิตเป็นอันเดียวกัน ไม่มีสองกับอะไร ไม่มีสมมุติใด ๆ เข้าไปเกี่ยวข้อง กาลไม่มี สถานที่ไม่ปรากฏ ชั้นไม่มีความรู้สึก สุขทุกข์ที่เป็นสมมุติไม่ปรากฏ ถ้าจิตไม่ถอนขึ้นมาจะอยู่ไปก็วัน ก็เดือน ก็ปี หรือก็ปี ก็กลับ ก็ไม่ปรากฏสมมุติ มี อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นต้น เข้าไปรบกวน เพราะเป็นความดับสมมุติอย่างสนิท แม้สมมุติทั้งหลายมีชั้นที่กำลังครองตัวอยู่เป็นต้น เกิดขโมยแตกสลายไป ในขณะที่จิตกำลังพักอยู่ในนิโรธธรรม คือความดับสมมุติทั้งหลายก็คงไม่มีทางทราบได้ จิตคงเป็นสภาพนั้นไปเลย

นี่เป็นเพียงพูดตามความเป็นจริงของจิตในเวลาเข้าพักระงับดับสมมุติชั่วคราว คงไม่พักตลอดไปเป็นปี ๆ ดังที่วานั้น เช่นเดียวกับคนนอนหลับสนิทยอมหมดการรับทราบในชั้นนี้ แม้จะหลับไปก็วันก็คงเป็นทำนองคนนอนหลับอยู่นั่นเอง นอกจากเวลาตื่นนอนขึ้นมาแล้วถึงจะรับทราบความสุขทุกข์ไปตามหน้าที่ที่เคยรับ

แต่การเข้าพักสงบจิต จะเป็นพักสงบธรรมดาหรือพักในนิโรธสมาบัติ ก็เป็นสมมุติอยู่โดยดี เป็นแต่ผู้เข้าพักเป็นผู้พ้นจากสมมุติแล้วเท่านั้น กิริยาแห่งสมมุติทั้งปวงจึงไม่สามารถทำวิสุทธิจิตนั้นให้กำเริบเป็นอื่นได้ คงเป็นวิมุติจิตอยู่ตามเดิมในฐานะเป็น อกาลิกจิต คือจิตที่พ้นจากกาลสถานที่เป็นต้นไปแล้ว เป็นจิตที่หมดความคาดหวังต้นเดาใด ๆ ทั้งสิ้น จึงไม่ควรคาดหวังต้นเดาให้เสียเวลาและลำบากเปล่า ขณะจิตที่พักรู้สึกอยู่ในความสงบสมมุติทั้งหมดแล้ว ไม่รับรู้อะไรที่ใด ๆ ฉะนั้นสิ่งที่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องให้รู้เห็นจึงระงับดับสูญไปหมดเวลานั้น ต่อเมื่ออนออกจากสมาธิสมาบัติออกมาอยู่ชั้นอุปจารสมาธิ หรือเป็นวิสุทธิจิตธรรมดาแล้ว ถ้ามีเหตุควรรู้ จิตควรรู้และรับทำธุระไปตามหน้าที่และกำลังของตนต่อไปตามกาลอันควร ท่านว่าจิตท่านเปิดเผยต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ ทั้งอยู่ในอุปจารสมาธิและอยู่ปกติธรรมดา ต่างกันเพียงเล็กน้อยเพียงเสียดหรือกว้างแคบเท่านั้น ถ้าต้องการความละเอียดและกว้างขวางต้องเข้าอุปจารสมาธิพิจารณา

เรื่องเกี่ยวกับตาพิเศษ หูพิเศษก็เช่นกัน ต้องเข้าอุปจารสมาธิสงบอารมณ์น้อย ๆ แล้วค่อยรับทราบ จะทราบทางรูปคนเสียงคน หรือรูปสัตว์เสียงสัตว์ หรือมากไปกว่านั้น ตามแต่ความประสงค์จะทราบก็ทราบได้ เหมือนเห็นด้วยตาเนื้อ ฟังด้วยหูหนัง เรื่องทั้งนี้ท่านเคยเล่าให้ฟังเวลาท่านไปพักอยู่กับพวกชาวเขา ซึ่งไม่เคยเห็นพระสงฆ์เป็นส่วนมาก นอกจากผู้มีโอกาสได้ลงมาเมืองหรือหมู่บ้านที่มีพระสงฆ์ถึงจะมีโอกาสได้เห็นบ้าง

ขณะที่ท่านไปถึงที่แรกสององค์ด้วยกัน ก็พากันพักอยู่ชายภูเขา ห่างจากหมู่บ้านชาวเขาราวสองกิโลเมตร พักอยู่ร่มไม้ธรรมดา ตอนเช้าพากันเข้าไปบิณฑบาต คนชาวเขาเห็นท่านเข้าไปบิณฑบาตก็ถามท่านว่า ตูเจ้ามาธุระอะไร ท่านก็บอกว่ามาบิณฑบาต เขาถามว่ามาบิณฑบาตอย่างไร? เพราะพวกเขาไม่เข้าใจ ท่านบอกว่าบิณฑบาตข้าว เขาถามว่าข้าวสุกหรือข้าวสาร ท่านบอกว่าข้าวสุก เขาก็บอกกันให้หาข้าวสุกมาใส่บาตรท่าน ได้แล้วก็กลับมาที่พัก และฉันแต่ข้าวเปล่า ๆ อยู่นาน

ขณะที่พักอยู่ที่นั่น ที่แรกชาวบ้านเขาไม่มีความเลื่อมใสและไว้วางใจท่านเลย ตกกลางคืนหัวหน้าบ้านตีเกราะนัดให้ชาวบ้านมาประชุมรวมกันและประกาศว่า ขณะนี้มีเสือเหินสองตัว (หมายถึงท่านอาจารย์กับพระที่อยู่ด้วยกันสององค์) มาพักอยู่ในป่าแห่งนั้น จะเป็นเสือเหินประเภทใดก็ยังไม่ทราบไม่ได้ พวกเราไม่ไว้วางใจเสือเหินสองตัวนั้น จึงห้ามไม่ให้เด็กและผู้หญิงเข้าไปในป่านั้น แม้ผู้ชายจะไปก็ควรมีพวกมีเพื่อนและมีเครื่องมือติดตัวไปด้วย ไม่ควรไปคนเดียวและไปแต่ตัวเปล่า ๆ เดี่ยวเสือเหินสองตัวนั้นเอาไปกินจะว่าไม่บอก

ขณะที่เขากำลังประชุมประกาศเรื่องเสือเหินให้ชาวบ้านทราบ ก็เป็นเวลาที่ท่านอาจารย์กำลังเข้าที่ภาวนาอยู่พอดี เรื่องที่เขาประกาศให้ชาวบ้านทราบทั้งหมด จึงเป็นเหมือนประกาศให้ท่านซึ่งกำลังตกอยู่ในคำกล่าวหาว่าเป็นเสือเหินทราบด้วยโดยตลอด ท่านเกิดความสลดสังเวชใจอย่างยิ่งที่ไม่เคยคาดฝันมาก่อนว่า ตนจะเป็นพระประเภทเสือเหินดังคำกล่าวหา ขณะนั้นแทนที่ท่านจะโกรธและเสียใจในคำกล่าวหาของเขา แต่กลับเกิดความเมตตาสงสารเขาอย่างบอกไม่ถูกกลัวเขาผู้ไม่รู้เรื่องอะไรเลยก็มีจำนวนมาก จะพลอยเชื่อตามคำเหลวไหลนั้น และพลอยเป็นบาปหยาบกรรมไปตาม ๆ กัน เมื่อตายจากชาตินี้ไปแล้ว เขาจะไปเกิดเป็นเสือกันทั้งบ้าน

พอตื่นเช้าท่านก็รีบบอกกับพระที่อยู่ด้วยว่า คืบนี้พวกชาวบ้านเขาประชุมประกาศกันว่า เราทั้งสององค์เป็นเสี้ยนที่ปลอมแปลงตัวเป็นพระมาหลอกลวงอย่างแยบยลลึกลับ เพื่อให้เขาตายใจเชื่อถือ แล้วกลับทำลายชีวิตและทรัพย์สินเขาด้วยวิธีต่าง ๆ ฉะนั้นเขาจึงไม่เลื่อมใสและไว้วางใจพวกเราทั้งสองเลยเวลานี้ หากว่าเราทั้งสองหนีไปจากที่นี่เสียในเวลาที่เขากำลังคิดไม่ดีอยู่ขณะนี้ เวลาเขาตายไปจะพากันไปเกิดเป็นสัตว์เป็นเสี้ยนกันทั้งบ้าน ซึ่งนับว่าเป็นกรรมเก่าเขาไม่เบาเลย เพื่อความอนุเคราะห์เขาซึ่งควรแก่สมณกิจที่พอทำได้ จึงควรอดทนอยู่ที่นี้ไปก่อน แม้จะทุกข์ลำบากก็พยายามอดทนไปจนกว่าเขาจะพากันกลับใจได้ แล้วจะไปที่ไหนค่อยไปกันดังนี้

นอกจากเขาไม่ไว้วางใจและเลื่อมใสแล้ว พวกผู้ชายยังพากันมาคอยสังเกตรณตามสถานที่ที่ท่านพักอยู่บ่อย ๆ ครั้งละ ๓-๔ คนโดยมีเครื่องมือติดตัวมาด้วย มายืนลอบ ๆ มอง ๆ อยู่แถวบริเวณใกล้ ๆ บ้าง มายืนอยู่ข้างทางจงกรมบ้าง มายืนอยู่ที่หัวจงกรมบ้าง มายืนอยู่กลางทางจงกรมบ้าง ในเวลาท่านกำลังเดินจงกรมทำความเพียรอยู่ ต่างคนต่างจ้องและสอดสายสายตามองมายังท่านและเหลือบมองไปรอบ ๆ บริเวณ เขาใช้เวลาสังเกตรณด้วยความไม่ไว้วางใจอยู่ท่านองนั้นนานประมาณครั้งละ ๑๐ นาทีบ้าง ๑๕ นาทีบ้างแทบทุกวัน และไม่พูดจาโต้ถามอะไรกับท่านในระยะเริ่มแรกแล้วก็พากันกลับไป วันหลังได้โอกาสก็พากันมาใหม่ เขาใช้เวลาสังเกตรณอยู่นานวันพอสมควร

ส่วนอาหารปัจจัยเครื่องอาศัยเป็นอยู่หลับนอนของพระเสี้ยนทั้งสองตัว จะขาดตกบกพร่องหรือจะเป็นจะตายอย่างไรบ้างนั้น เขามิได้พากันสนใจคิดและชวนขวยกันเลย ฉะนั้นการเป็นอยู่ของท่านทั้งสองที่เขาให้นามว่าเสี้ยนจึงลำบากอึดอัดมาก อาหารบิณฑบาตอย่างมากที่สุดก็ข้าวเปล่า ๆ มาฉัน บางวันรวมทั้งฉันน้ำด้วยก็อึดพอเบา ๆ บางวันรวมทั้งฉันน้ำก็ไม่พอ ที่อยู่หลับนอนก็อาศัยโคนไม้เป็นประจำตั้งแต่ตั้งฝนก็ทนเอา เพราะที่นั่นไม่มีถ้ำหรือเงื้อมผาพออาศัย ถ้าฝนตกชุกมาก ในบางวันตกทั้งวัน พอฝนเบาลงบ้างก็พยายามเที่ยวเก็บใบไม้แห้งหญ้าแห้งมาทำเป็นจากมุงพอบังแดดบังฝนไปพลาง พอประทังชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยความทุกข์ลำบากมากมาย

ขณะฝนตกก็เข้าหลบซ่อนอยู่ในกลดในมุ้งพอบรรเทาความหนาว เวลาลมพัดจากภูเขามาอย่างแรงฝนก็สาด กลดก็จะปลิวหลุดมือ องค์ท่านและบริชารก็เปียกตัวสิ้นเหมือนลูกนกลูกกา ถ้าเป็นตอนกลางวันก็พอทำเนา มองเห็นที่ไป ที่หลบซ่อนและที่เก็บบริชารต่าง ๆ บ้าง แต่ฝนตกเอาตอนกลางคืนรู้สึกลำบากมาก ตาก็มองไม่เห็นอะไรทั้งฝนกระหน่ำลง ลมกระหน่ำมาประดังกัน กิ่งไม้ที่ถูกลมพัดอย่างแรงต่างก็ขาดตกลงข้างหน้าข้างหลังตุ้มตาม ๆ ไม่นับใจว่าชีวิตจะต้านทานฝนต้านทานลม ต้านทานความเหน็บหนาวหรือจะต้านทานกิ่งไม้ใหญ่ที่หักตกลงและโหมกกันมาจากทิศต่าง ๆ ในขณะนั้น

เมื่อชีวิตยังอยู่ก็ทนกันไป ร้อนก็ทนไป หนาวก็ทนไป หิวก็ทนไป กระจายก็ทนไป อดบ้าง อิ่มบ้างก็ทนไป จนกว่าจะหมดกลิ่นแห่งความระแวงสงสัยของชาวบ้านที่หวาดระแวงต่อท่าน ว่า เป็นเสี้ยนคอยหลอกลวงกินเนื้อกินหนังเขา การขบฉันแม้เพียงข้าวเปล่า ๆ ก็อดมี้อมี้อ สิ่งอื่นนั้นไม่จำเป็นต้องพูดถึงว่าเขาจะมีความสนใจใฝ่ดีให้ท่าน ที่พักที่อยู่ก็แบบคนอนาถาหาที่เกาะที่พึ่ง

ไม่ได้เรวดี ๆ นี่เอง น้ำก็หวิวกาน้ำลงไปในคลองซึ่งอยู่ตีนเขา กรองให้เต็มกาแล้วก็หิ้วขึ้นมาฉันมาใช้ หลังจากสรองเสร็จแล้ว แต่ทำความเพียรระสวดกตึกมาก หมดกั่วงลทุกด้านไม่มีอะไรเกาะเกี่ยว

ตอนกลางคืนยามตึกสงบทำภาวนาฟังเสียงเสื่อกระหึ่มไปมาที่ละหลาย ๆ ตัว โกล่ ๆ บริเวณที่ท่านพักได้ร่มไม้ แต่แปลกอยู่อย่างหนึ่งที่เสื่อไม่เข้ามาหาท่านเลย ล้วนเป็นเสื่อโครงใหญ่ ลายพาดกลอนทั้งนั้น ท่านว่าท่านเปล็ดเพลินไปกับเสียงสัตว์ชนิดต่าง ๆ แต่บางที่เสื่อก็เข้ามาหาท่านและลูกศิษย์ท่านเหมือนกัน เขาคงสงสัยว่าเป็นสัตว์ซึ่งควรจะเป็นอาหารได้บ้าง แล้วแอบเข้ามาดู พอคนกระดุกกระดิกลุกขึ้นเขาร้องโกล่พร้อมกับกระโดดเข้าป่าไป วันหลังไม่เห็นเขามาหาอีกเลย

พอดตกบ่าย ๆ ก็มีชาวบ้านราว ๓-๔ คนออกมาสังเกตุการณ์แทบทุกวัน แต่เขาไม่พูดจาอะไรกับท่าน ท่านก็มีได้สนใจกับเขา เฉพาะพวกเขาเองบางครั้งมีการพูดกระซิบกระซาบกัน ขณะที่พวกเขาไปที่นั่นท่านกำหนดจิตดูจิตใจเขาที่คิดปรุงอยู่ทุกขณะและทุกเวลาที่เขามา ส่วนพวกเขาเองก็คงไม่สนใจคิดว่า ท่านจะรู้เรื่องความคิดปรุงทางใจตลอดคำพูดเขาที่ระบายนอกจากใจผู้บงการอะไรเลย คงเข้าใจว่าตนมีความลับที่ไม่มีใครสามารถสอดรู้ได้อยู่ภายใน จึงสนุกคิดเรื่องต่าง ๆ อย่างเพลินใจ ซึ่งโดยมากก็เป็นความคิดคอยจับผิดท่านอยู่ภายใน ท่านกำหนดดูใจของใครที่มาด้วยกันก็คน ก็มีความรู้สึกนึกคิดที่คอยจับผิดอยู่ภายในเช่นเดียวกันหมด สมกับเขาประกาศสั่งพวกเขาให้มาสังเกตุการณ์จริง ๆ

ท่านเองแทนที่จะคิดระวังตัวกลัวเขาจะจับผิด แต่กลับคิดสงสารเขาเป็นกำลัง ว่าคนในบ้านนั้นไม่มีกี่คนที่เป็นผู้ชักนำชาวบ้านซึ่งมีหลายคนให้เห็นผิดไปด้วย ท่านพักอยู่ที่นั่นเป็นเดือน ๆ ยังไม่เห็นเขาลดละความพยายามคอยจับพิรุศความผิดพลาดท่าน พวกใดมาหาล้วนมีความจ้องมองหาแต่ความผิดกับท่านเช่นเดียวกัน ท่านว่าเขาช่างพยายามเอาเสียจริง ๆ แต่ยังดีอยู่อย่างหนึ่งที่เขาไม่พร้อมใจกันมาขบไล่ท่านให้หนีจากที่นั่น เป็นเพียงจัตวาระกันมาควบคุมโดยทางลับเท่านั้น เมื่อท่านอยู่นานไป ทั้งพวกเขาที่มาสังเกตุอยู่หลายครั้ง เฉพาะพวกหนึ่ง ๆ ยังไม่อาจจับความเคลื่อนไหวที่ผิดพลาดท่านได้ เขาคงแปลกใจอยู่มาก

ในเวลาต่อมาคืนวันหนึ่งท่านกำลังนั่งภาวนาอยู่ ได้ยินหรือทราบขึ้นภายในใจว่า หัวหน้าบ้านประชุมสอบถามผลของการสังเกตุการณ์ว่าได้ผลคืบหน้าไปเพียงใดบ้าง ชาวบ้านบรรดาที่มาสังเกตุให้คำตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่มีผลอะไรตามความคิดเห็นของพวกเราที่คิดกัน ไปทำอย่างนั้นดีไม่ดี น่ากลัวจะเป็นโทษมากกว่าผลที่คาดกัน ผู้สงสัยชักขึ้น ทำไมว่าอย่างนั้น เขาตอบกันว่า ก็เท่าที่สังเกตุแล้ว ตูเจ้าสองตนนั้น (ตูเจ้าหมายถึงพระ) ไม่เห็นมีกิริยาทำทางใด ๆ ที่เป็นไปดังที่พวกเราคาดกัน ไปสังเกตุที่ไรก็เห็นแต่ท่านนั่งหลับตานิ่งอยู่บ้าง ท่านเดินกลับไปกลับมาในท่าสำรวม ไม่มองโน้นมองนี้อย่างคนทั่ว ๆ ไปบ้าง

คนที่จะเป็นเสื่อเย็นตั้งทำคอยฉีกสัตว์กัดคนคงไม่ทำอย่างนั้น ต้องมีอาการแสดงออกให้พอจับได้บ้าง แต่ตูเจ้าสองตนนี้ไม่มีกิริยาเช่นนั้นแฝงอยู่บ้างเลย ถ้าขึ้นไปทำอย่างที่พากันทำอยู่ทุกวันนี้ จึงน่ากลัวเป็นบาป ทางที่ถูกควรไปศึกษาได้ถามท่านดูให้รู้เหตุผลต้นปลายก่อน อยู่ ๆ ก็ไปเหมามาว่าท่านไม่ดีเอาเลยตามความคิดเห็นเฉย ๆ อย่างนี้น่ากลัวเป็นบาป บรรดาพวกที่ไปสังเกตุท่านมาแล้ว พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ท่านเป็นตูเจ้าดียากจะหาได้ พวกเราก็คเคยเห็นตูเจ้ามาบ้าง

พอจะรู้ของดีของไม่ดี บางรายก็ว่า เคารพเลื่อมใสท่านมากกว่าจะคิดแสหาโทษท่าน ถ้าอยากทราบรายละเอียดก็ควรไปศึกษาใต้ถามท่านดูบ้างว่า การนั่งหลับตานิ่ง ๆ ก็ดี การเดินกลับไปกลับมาที่ดี ท่านนั่งเพื่ออะไร และท่านเดินหาอะไร

ท่านว่าสุดท้ายแห่งการประชุมของชาวป่าได้ความว่า ให้คนไปใต้ถามท่านดูตามที่ตกลงกัน ตื่นเข้ามาท่านก็พูดกับพระที่อยู่ด้วยว่า เขาเริ่มกลับใจมาทางดีแล้ว คืบนี้เขาประชุมกันเกี่ยวกับการมาสังเกตดูพวกเรา ตกลงกันว่าจะจัดให้คนมาใต้ถามข้อข้องใจกับพวกเรา พอวันหลังตอนบ่าย ๆ เขาพากันมาจริง ๆ ดังที่รู้ไว้ ในจำนวนที่ว่ามีคนหนึ่งถามขึ้นว่า ตูเจ้านั่งหลับตานิ่ง ๆ และเดินกลับไปกลับมา นั้น ตูเจ้านั่งและเดินหาอะไร ท่านตอบเขาว่า พุทโธเราหาย เรานั่งและเดินหาพุทโธ เขาถามท่านว่า พุทโธเป็นตัวอย่างไร พวกเราจะช่วยตูเจ้าหาได้ไหม? ท่านตอบว่า พุทโธเป็นดวงแก้วอันประเสริฐเลิศโลกในไตรภพ เป็นดวงฉลาดรอบรู้ทั่วไตรโลกธาตุ ถ้าจะช่วยเราหาที่ยิ่งดี มาก จะได้เห็นพุทโธเร็ว ๆ ง่าย ๆ ด้วย (สูเป็นคำที่ชาวเขานับถือกันว่าดีมากสนิทกันมาก) เขาถามว่า พุทโธตูเจ้าหายมานานแล้วหรือ ท่านตอบว่า ไม่นาน ถ้าช่วยหาให้ยิ่งจะพบเร็วกว่าเราหาเพียงคนเดียว

เขาถามว่า พุทโธเป็นดวงแก้วใหญ่ไหม? ท่านตอบว่า ไม่ใหญ่ไม่เล็ก พอดีกับเราและกับพวกสูดี ๆ นี้เอง ใครหาพุทโธพบคนนั้นประเสริฐ มองเห็นอะไรได้ตามใจหวัง เขาถาม มองเห็นนรกสวรรค์ได้ไหมตูเจ้า? ท่านตอบว่ามองเห็นซิ ไม่เห็นจะว่าประเสริฐได้อย่างไร ลูกเมียผัวตายมองเห็นได้ไหมตูเจ้า? ท่านตอบว่าเห็นหมด ถ้าต้องการอยากเห็นเมื่อได้พุทโธแล้ว เขาถาม สว่างมากไหม? ท่าน สว่างมากยิ่งขึ้นกว่าพระอาทิตย์ตั้งร้อยดวงพันดวง เพราะพระอาทิตย์ไม่สามารถส่องเห็นนรกสวรรค์ได้ แต่ดวงพุทโธสามารถส่องเห็นหมด เขาถาม ผู้หญิงช่วยหาได้ไหม? เด็ก ๆ ช่วยหาได้ไหม? ท่าน ได้ทั้งนั้น ไม่นิยมว่าหญิงว่าชาย ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ใครหาก็ได้ทั้งนั้น เขาถามท่านว่า พุทโธนั้นประเสริฐในทางใดบ้าง กันผีได้ไหม? ท่านตอบว่า พุทโธประเสริฐ และใช้ได้หลายทาง จนนับไม่ถ้วน ในโลกทั้งสาม คือกามโลก รูปโลก อรูปโลก โลกทั้งสามต้องยอมกราบพุทโธทั้งนั้น ไม่มีใครยิ่งใหญ่กว่าพุทโธ ผีก็กลัวพุทโธมาก ต้องกราบพุทโธ ใครหาพุทโธแม้ยังไม่พบ ผีเริ่มกลัวผู้นั้นแล้ว

เขาถามท่าน พุทโธเป็นแก้วสีอะไรตูเจ้า ท่านตอบพุทโธเป็นแก้วดวงสว่างไสวและมีหลายสี จนนับไม่ได้ พุทโธนี้เป็นสมบัติอันพิเศษของพระพุทเจ้า พุทโธนั้นเป็นองค์แห่งความรู้ความสว่างไสวไม่เป็นวัตถุ พระพุทเจ้าท่านมอบให้พวกเราไว้หลายปีแล้ว แต่เราเองยังหาพุทโธที่ท่านมอบให้ยังไม่เจอ ไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ตรงไหน แต่จะอยู่ที่ไหนไม่สำคัญนัก ที่สำคัญก็คือถ้าจะพากันช่วยเราหาพุทโธจริง ๆ ให้พากันนั่งหรือเดินนึกในใจว่าพุทโธ ๆ อยู่ภายในโดยเฉพาะ ไม่ให้จิตส่งออกป็นอกกาย ให้รู้อยู่กับคำว่าพุทโธ ๆ เท่านั้น ถ้าทำอย่างนี้พวกสูอาจเจอพุทโธก่อนเรากก็ได้ เขาถามท่านว่าการนั่งหรือเดินหาพุทโธจะให้นั่งหรือเดินนานเท่าไรถึงจะพบพุทโธแล้วหยุดได้ ท่านตอบให้นั่งหรือเดินเพียง ๑๕ หรือ ๒๐ นาทีก่อนสำหรับผู้ตามหาพุทโธที่แรก พุทโธท่านยังไม่อยากให้เราตามหาท่านนานนัก กลัวจะเหนื่อยแล้วตามพุทโธไม่ทัน เตี้ยจะชี้เกียดเสียก่อน ทีหลังจะ

ไม่อยากตามหาท่านแล้วเลยจะไม่พบท่าน เอาเพียงเท่านี้ก่อน ถ้าอธิบายมากกว่านี้จะจำวิธีไม่ได้แล้วตามหาพุทธโธไม่พบ

เสร็จแล้วเขาพากันกลับบ้าน การลาท่านสำหรับเขาแล้วไม่ต้องพูดถึงเพราะเขาไม่เคยลาใครว่าจะไปเขาลุกขึ้นแล้วก็ไปทันทีทันใด ไม่สนใจคำลาใครทั้งนั้น พอไปถึงบ้านแล้ว ชาวบ้านต่างมารุมถามเป็นการใหญ่ เขาอธิบายให้ฟังตามที่ท่านสั่งสอนเขาแต่โดยย่อไว้ก่อนนั้น นอกจากนั้นเขายังอธิบายเรื่องท่านพระอาจารย์ให้ชาวบ้านฟังว่า ที่สงสัยการนั่งหลับตานิ่ง ๆ และการเดินกลับไปกลับมา ท่านนั่งและเดินหาพุทธโธดวงเลิศต่างหาก มิได้นั่งและเดินแบบเสื่อเย็นดังที่พวกเราเข้าใจกัน พอชาวบ้านทราบวิธีตามที่พวกมาถามท่านนำไปเล่าให้ฟังแล้ว ต่างคนต่างสนใจฝึกหัดนึกพุทธโธภายในใจโดยทั่วกัน นับแต่หัวหน้าบ้านลงมาถึงผู้หญิงและเด็ก ๆ ที่พอรู้วิธีนึกพุทธโธได้

เป็นที่อัศจรรย์ไม่คาดฝันว่า จะมีผู้รู้เห็นธรรมของพระพุทธเจ้าภายในใจอย่างประจักษ์โดยไม่เนิ่นนานนัก คือผู้ชายคนหนึ่งซึ่งตามหาพุทธโธ แล้วประสบธรรม คือความสงบสุขทางใจจากกรณีกบิรกรรมพุทธโธตามวิธีที่ท่านบอกเขา ท่านเล่าว่าก่อนหน้า ๓-๔ วันที่เขาจะประสบผลจากพุทธโธ เขาอนหลับฝันถึงท่านพระอาจารย์มั่นว่า ท่านเอาเทียนใหญ่ที่จุดไฟอย่างสว่างไสวแล้วไปติดไว้บนศีรษะเขา พอท่านติดเทียนเสร็จแล้วนับแต่ศีรษะลงมาถึงตัวเขาปรากฏว่าสว่างไสวไปโดยตลอด เขาดีใจมากกว่าตนได้ของดีมีความสว่างไสวเผื่อออกไปนอกร่างกายตั้งหลาย ๆ วา พอจิตเขาเป็นขึ้นมาก็รีบมาหาท่านพระอาจารย์ และเล่าเรื่องความเป็นและความฝันให้ท่านฟังอย่างนำอัศจรรย์ จากนั้นท่านก็ได้อธิบายเพิ่มเติมให้เขาไปทำต่อ ปรากฏว่าได้ผลอย่างรวดเร็วและยังสามารถรู้ใจของผู้อื่นได้อีกด้วย ว่าใจของใครยังมีเศร้าหมองและผ่องใสเพียงใด เขาพูดกับท่านอย่างไม่มีการสะทกสะท้านเลย ซึ่งตรงกับจริตคนป่าที่มีนิสัยพูดตรงไปตรงมาอยู่แล้ว

ในเวลาต่อมาเขาออกมาเล่าธรรมให้ท่านฟังว่า เขาได้พิจารณาเห็นจิตท่านอาจารย์และพระที่อยู่กับท่านได้อย่างชัดเจน ท่านเองก็ถามเขาบ้างเป็นเชิงเล่น ๆ ว่าจิตของท่านเป็นอย่างไร มีบาปมากไหม? เขาตอบท่านทันทีเลยว่า จิตของตุ้เจ้าไม่มีจุดมืดวงเหลืออยู่แล้ว มีแต่ความสว่างไสวอันเป็นที่อัศจรรย์อย่างยิ่งอยู่ภายในเท่านั้น ตุ้เจ้าเป็นผู้ประเสริฐสุดในโลกไม่มีใครเสมอเหมือนเขาไม่เคยเห็น (คำว่าเขาเทียบกับคำว่าผม) ตุ้เจ้ามาพักอยู่ที่นี้ตั้งนานร่วมปีแล้ว ทำไมไม่สอนเขาบ้างก้าแต่แรกมาอยู่ (ก้า เท่ากับ “เล่า” หรือ “ไหม” ก็ได้ แปลได้หลายนัยมากพอดู มีติดท้ายประโยคได้ทั้งคำถาม คำตอบ)

ท่านตอบ จะให้เราสอนอย่างไร ก็ไม่เคยเห็นพวกสุมาศึกษาได้ถามเรานี้มา เขาตอบท่านว่า ก็เขาบ่สู้ก้า (บ่เท่ากับไม่) ว่าตุ้เจ้าเป็นผู้วิเศษ ถ้าสู้จะทนอยู่ได้อย่างไร ต้องมาแน่ ๆ ที่นี้พวกเขาสู้แล้วก้าว่าตุ้เจ้าเป็นผู้ฉลาดมาก เวลาพวกเขาถามว่าตุ้เจ้านั่งหลับตานิ่ง ๆ และเดินกลับไปกลับมา นั้น ทำทำไม หรือหาอะไร ตุ้เจ้าก็บอกพวกเขาว่าพุทธโธหาย ให้พวกเขาช่วยหา เมื่อถามถึงพุทธโธเป็นลักษณะอย่างไร ก็บอกไปว่าเป็นแก้วดวงสว่างไสว ความจริงจิตตุ้เจ้าเป็นพุทธโธอยู่แล้ว มิได้สูญหายไปไหน แต่เป็นอุบายฉลาดของตุ้เจ้าที่เมตตาสงสารพวกเขาให้ภาวนาพุทธโธเพื่อให้จิตพวกเขาสว่างไสวเหมือนจิตตุ้เจ้าต่างหาก เขาสู้แล้วว่าตุ้เจ้าเป็นผู้ประเสริฐและเฉลียว

ฉลาด ประารถนาให้พวกเขาได้บุญ มีความสุข และพบพุทโธดวงประเสริฐที่ใจตัวเอง มิใช่หาพุทโธให้ตุ้เจ้า

นับแต่เขาคณันได้เห็นธรรมภายในใจเพียงคนเดียวเท่านั้น เรื่องก็กระจายไปทั่วบ้านในไม่ช้า คนในบ้านต่างก็เกิดความสนใจและพากันภาวนาพุทโธไปตาม ๆ กัน ตลอดเด็กเล็ก ๆ และเกิดความเชื่อถือและเลื่อมใสท่านพระอาจารย์มั่นมาก เรื่องเสื่อเย็นเลยหายซากไป ไม่มีใครกล่าวถึงเลย นับแต่นั้นมาเวลาท่านกลับจากบิณฑบาต คนที่ภาวนาเป็นนนั้นต้องตามส่งบาตรและศึกษาธรรมกับท่านทุกวัน ถ้าวันไหนเขามีธุระไม่ได้ตามส่งบาตรท่านก็สั่งกับคนไว้ ในหมู่บ้านนั้นทราบว่ามีคนภาวนาเป็นอยู่หลายคนมีทั้งชายและหญิง ที่เก่งกว่าเพื่อนนั้นก็คือเขาคณันเป็นก่อนนั่นเอง

คนเราเมื่อความพอใจมีแล้ว สิ่งอื่น ๆ ก็ค่อยเป็นไปเอง เช่นคนพวกนี้แต่ก่อนเขาไม่เคยสนใจกับท่านเลยที่ท่านได้อยู่ได้นอนได้ขบฉันอย่างไรบ้าง แม้จะเป็นหรือจะตายเขาไม่สนใจทั้งนั้น พอเขาเกิดความเชื่อถือและเลื่อมใสแล้ว ทุกสิ่งที่เคยขาดแคลนก็กลับกลายเป็นความสมบูรณ์ขึ้นมาเป็นลำดับ ทางจงกรม กุฎีที่พัก ที่ฉัน เขาพร้อมกันมาทำถวายท่านเองจนเรียบไปหมดโดยมิได้บอกกล่าวเลย มิหนำเขายังมาตำหนิท่านเป็นเชิงชมเชยอยู่อย่างลึกลับด้วยว่า ทางจงกรมอย่างนั้นตุ้เจ้าก็เดินได้ ดูแล้วมีแต่ต้นไม้เครือเขาเถาวัลย์เต็มไปหมด ตุ้เจ้ามิใช่หมูพอจะเดินบุกป่าฝ่าดงไปอย่างนั้น แต่ทำไมยังอุตสาห์เดินบุกไปได้ เมื่อเสถาถามว่า นี่ทางอะไร ก็บอกว่าทางเดินหาพุทโธ พุทโธเราหาย เมื่อเสถาถามว่า นั่งหลับตาอยู่นิ่ง ๆ นั้น นั่งทำไม ก็บอกว่านั่งหาธรรมบ้าง นั่งหาพุทโธบ้าง พูดอย่างนั้นก็ได้

ตุ้เจ้านี้แปลกกว่าคนทั้งหลาย ตุ้เจ้าวิเศษเลิศโลกเท่าไรก็ได้บอกวาวิเศษ ตุ้เจ้าคนนี้แปลกมาก เขาชอบนิสสัยตุ้เจ้าตนนี้มาก ที่หลับที่นอนก็มีแต่ใบไม้ปูเต็มพื้นดินจนจะเหม็นเน่าอยู่แล้ว ท่านทนนอนมาตั้งหลายเดือนทำไมทนได้ เขาดูที่นอนตุ้เจ้าแล้วเหมือนที่นอนหมู เห็นแล้วเสถาสงสารตุ้เจ้ามากจนเกือบร้องไห้ พวกเสถาเองก็โง่จริง ๆ โง่กันทั้งบ้าน ไม่รู้จักของดี มิหนำบางคนยังหาว่าตุ้เจ้ามาอยู่เพื่อหลอกลวงชาวบ้านแล้วเขาก็พากันรังเกียจระแวง แต่เวลานี้พวกเขาพากันเชื่อถือและเลื่อมใสตุ้เจ้ากันทั้งบ้านแล้ว เพราะเขาทราบเรื่องของตุ้เจ้าจากเสถาก้า ดังนี้

ท่านว่าคนพวกนี้ถ้าลงเขาได้เชื่อและเคารพนับถือแล้ว ต้องนับถือแบบถึงใจจริง ๆ และถึงไหนถึงกัน เป็นก็เป็นด้วยกันตายก็ตายด้วยกัน แม้ชีวิตก็ยอมสละได้ เราพูดอะไรเขาเชื่อฟังและเคารพนับถือมาก การบริกรรมภาวนาหาพุทโธของเขา ท่านก็สอนให้เขยิบเวลาขึ้นไปตามความเคยชินและผู้ชำนาญเป็นลำดับ ปีนั้นท่านต้องจำพรรษาอยู่กับพวกเขาแล้วเป็นเวลาปีกว่า ท่านไปอยู่กับพวกเขา ตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์จนถึงเดือนเมษายนปีหลังจึงได้จากเขาไป ก่อนจะจากเขาไปได้ก็นับว่าทุลัทธด้วยความสะดวกสบายเขาเอการอยู่ เนื่องจากเขาไม่ยอมให้ท่านหนีไปไหนเอาเลย เขาบอกท่านว่าแม้ท่านตายลงไปในที่นั้น เขาทั้งบ้านจะรับรองเผาศพท่าน แม้เขาเองก็มอบชีวิตไว้กับท่านด้วย เพราะความรักและเคารพเลื่อมใสท่านมาก ผลดีก็เห็นประจักษ์ตาประจักษ์ใจ

น่าชมเชยเขาที่มีความฉลาดระลึกในความผิดได้ พอเห็นพระที่ปฏิบัติดีน่าเลื่อมใสจริง ๆ แล้วก็กลับมาเห็นโทษความผิดของตนที่คิดไม่ดีแต่ก่อน แล้วพร้อมกันมาขอขมาโทษท่านให้อโหสิกรรมให้ ก่อนจากพวกเขาท่านได้พูดกับพระที่อยู่ด้วยว่า ที่นี่เขาหมดโทษแล้ว เราจะไปที่ไหน

ก็ได้ไม่ขัดข้องแล้ว แต่สำคัญตอนลาเขาออกจากที่นั่น ท่านว่าน่าสงสารสังเวชกับความรักความนับถือความเคารพเลื่อมใสและคำวิงวอนเขาจนบอกไม่ถูก พอพวกเขาทราบที่ท่านจะจากเขาไปเท่านั้น เขาพากันออกมาที่บ้านมาร้องไห้วิงวอนกันอย่างซุมนุ่นวนวายไปทั้งป่า เหมือนคนร้องให้คิดถึงคนตายนั่นเอง ท่านก็พยายามแสดงเหตุผลที่จำต้องจากเขาไป และปณิธานพวกเขาไม่ให้เสียใจจนเลยขอบเขตแห่งธรรม คือความพอดี จนเขาเป็นที่ลึกลงใจแล้วก็ออกจากที่พักอันแสนสำราญนั้น

สิ่งที่ไม่คาดฝันกลับเกิดขึ้นอีก คือทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างคนต่างวิ่งออกไปรุมล้อมท่านและเข้าแย่งเอาบริวาร กลด บาตร กาน้ำ กับผู้ตามส่งท่าน และจุดชายสบงจีวรกอดแข่งกอดขาท่านดึงกลับมาที่พักอีกเหมือนเด็ก ๆ โดยไม่ยอมให้ท่านไป ท่านต้องกลับมาแสดงเหตุผลและปณิธานใจให้สงบเย็นอีกพักหนึ่งแล้วค่อยพากันปล่อยให้ท่านไป พอท่านก้าวออกจากที่พักเดินไปได้ประมาณ ๔-๕ วาเท่านั้น ต่างก็ร้องไห้แล้วพากันตามจุดเอาท่านกลับมาอีก ทำเอาท่านเสียเวลาไปหลายชั่วโมง ฟังเสียงร้องไห้ระเบ็งเซ็งแซ่ลูกสะทูกุ่นวายไปทั่วทั้งป่า ซึ่งเป็นที่น่าสมเพชเวทนาเอนักหนา

คำว่า “เสื่อเย็น” ที่เกิดขึ้นในตอนแรก ๆ จึงหมดความหมายไปทั้งสองฝ่าย ที่ยังเหลืออยู่จึงมีแต่ความเคารพเลื่อมใสความอาลัยอาวรณ์ในท่านผู้ทรงคุณธรรมอันสูงส่งที่สุดจะอดกลั้นไว้ได้ ขณะที่ท่านจากไปจึงมีแต่เสียงร้องไห้ระทมทุกข์ของพวกชาวเขาที่พิโรธำพัน ทั้งเสียงร้องไห้และสั่งเสียว่า “เมื่อตุ้เจ้าไปแล้วให้รีบกลับคืนมาหาพวกเราอีก อย่าอยู่นาน พวกเขาคิดถึงตุ้เจ้าแทบอกจะแตกตายอยู่เดี๋ยวนี้แล้วก็” จนไม่ทราบว่าเป็นเสียงเด็กหรือเสียงผู้ใหญ่ ที่ต่างคนต่างร้องไห้ไว้ทุกข์ในคราวท่านจากไปเวลานั้น

นับว่าท่านไปอยู่ในท่ามกลางแห่งความระเวงสงสัยไม่พอใจของเขาในครั้งแรก แต่จากไปในท่ามกลางแห่งความอาลัยเสียตายของเขาในภายหลัง จึงนับว่าท่านเที่ยวชะล้างสิ่งสกปรกรุกรุงรัง ให้กลายเป็นของสะอาดปราศจากมลทินควรแก่ความเป็นของมีคุณค่าขึ้นได้ สมกับท่านบวชมาเป็นลูกศิษย์ของพระตถาคต ผู้ไม่ถือโทษถือภัยกับผู้ใดจริง ๆ ใครรังเกียจท่านก็พยายามอนุเคราะห์ด้วยความเมตตาสงสาร ไม่ยึดเอาความผิดพลาดของเขามาเป็นอารมณ์เครื่องขุ่นข้องหมองใจให้เป็นภัยแก่ตนและผู้อื่น มีใจที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตา อันเป็นที่เจริญศรัทธาของโลกผู้ร้อนด้วยกิเลสตัณหาวิ่งเข้ามาอาศัย ให้ได้รับความไว้วางใจและเย็นน่าน้ำทั่วหน้ากัน นับว่าเป็นผู้อัศจรรย์ด้วยคุณธรรมอันหาที่เปรียบได้ยาก

ขณะนั่งฟังท่านเล่า ผู้ฟังเกิดความสังเวชสลดใจอดวาดภาพไปตามไม่ได้ ปรากฏในโมโนภาพขณะนั้น เหมือนดูภาพยนตร์ที่แสดงเรื่องซุมนุ่นวนวายของชาวบ้านป่าที่มีศรัทธาแรงกล้า สละเลือดเนื้อชีวิตดวงใจต่อท่านผู้พิเศษด้วยคุณธรรม ขอให้ท่านประพรมโสรจสรองด้วยพรหมวิหารประทานเมตตาแก่พวกเขาให้มีชีวิตชีวาเจริญวาสนาสืบต่อไป ด้วยการวิงวอนและร้องไห้วิงวอนแข่งกอดขา จุดผ้าสังฆาฏิสบงจีวรบาตรบริวารท่านกลับมาสู่บรรณศาลาหลังเล็ก ๆ ของฤาษีที่มุ่งด้วยเปลือกไม้ใบหญ้าอันแสนสำราญ ซึ่งเป็นที่น่าสงสารอย่างประทับใจ แต่เป็นสิ่งที่สุดท้ายของโลก อนิจจัง จำมาต้องจำจาก เพราะการพลัดพรากแปรผันเป็นสายทางเดินแห่งคติธรรมตา ไม่มี

ท่านผู้ใดสามารถปิดกั้นหรือทำลายได้ ดังนั้นท่านพระอาจารย์มั่น แม้จะทราบอภัยคัยของชาว ศรัทธาที่เกี่ยวพันหนักแน่นกับท่านอยู่อย่างเต็มใจก็ต้องจากไป ในเมื่อกาลมาถึงแล้ว

เป็นที่ทราบกันว่า ท่านพระอาจารย์มั่นที่ชาวบ้านในเขาเคยให้นามท่านว่า “เป็นเสือเย็น” แต่ท่านเป็นวิสุทธิบุคคลอยู่ในข่ายแห่ง ปุณฺณกุชฺเขตฺต โลกาสุตฺต ของโลก ท่านได้จากชาวเขาไปเพื่อ บำเพ็ญประโยชน์แก่โลกต่อไปตามอภัยคัยไม่มีประมาณ เรื่องทั้งนี้นับว่าเป็นคติแก่อนุชนรุ่นหลัง ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเวลานี้พุทธศาสนิกชนผู้รักความสงบ กำลังวิตกห่วงใยทั้งตนและพุทธศาสนาอัน เป็นสมบัติล้ำค่า และเป็นคู่เคียงแห่งชีวิตจิตใจตลอดมา ที่อาจถูกเฟื่องเล็งกล่าวหาอย่างลึกลับว่า เป็น “เสือเย็น” ท่านเองที่ท่านพระอาจารย์มั่นถูกมา แล้วกำจัดทำลายอย่างเปิดเผยก็ได้ จากฝ่าย ใดก็ตามที่มีความรู้ความเห็นเป็นปรปักษ์ต่อหลักพระศาสนาและคตินิสัยของพุทธศาสนิกชน ซึ่ง เวลานี้ก็เริ่มไหวตัวบ้างพอให้รู้สึกว่าจะไม่ควรนอนใจ ถ้านอนหลับทับสิทธิ์จนเกินไปอาจเสียใจใน ภายหลัง

ท่านพระอาจารย์มั่นท่านดำเนินตามแบบสุคติ ไปอยู่ในป่าในเขาก็เป็นประโยชน์แก่ชาว ป่าชาวเขา เทวบุตร เทวธิดา อินทร์ พรหม ภูตผี นาค ครุฑ ไม่ว่างงาน ท่านมีเมตตาสงสาร อนุเคราะห์โลกอยู่ตลอดเวลา ออกมาเมืองมนุษย์มากก็โปรดมนุษย์มา พระ เณร ซี คหบดีทวย ข้าราชการคนทุกชั้นไม่เว้นแต่ละเวลา มีมนุษย์มาไปมาหาสู่ศึกษาอบรมธรรมกับท่านเป็น ประจำ นับว่าท่านทำประโยชน์มหาศาลแก่ส่วนรวม ซึ่งยากจะมีผู้ทำได้ละเอียดลออกว้างขวาง เหมือนอย่างท่าน

เวลาพักอยู่ในภูเขา ตอนบ่าย ๆ เย็น ๆ พวกชาวป่าก็พลอยได้รับความชุ่มชื้นเบิกบาน จากธรรมที่ท่านแสดงโสรจสรจ ตกตอนดึกก็แก้ปัญหาและแสดงธรรมแก่เทวดาที่มาจากชั้นและที่ ต่าง ๆ ฟัง เรื่องเช่นนี้นับว่าเป็นภาระอันหนักที่ท่านต้องทำซึ่งหาตัวแทนยาก ไม่เหมือนการสั่งสอน มนุษย์ มนาคที่ใคร ๆ สั่งสอนก็พอรู้เรื่องกัน นอกจากจะฟังและปฏิบัติตามหรือไม่เท่านั้น การ เกี่ยวข้องกับเทพเจ้าทั้งเบื้องบนเบื้องล่างนับว่าเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับท่านพระอาจารย์มั่น ฉะนั้นประวัติของท่านจึงมักมีเรื่องเกี่ยวกับเทพสัพปนกันไปเสมอตามประสบการณ์ในสถานที่และ เวลาต่าง ๆ กัน จนกว่าจะจบประวัติท่าน เรื่องท่านองนี้ถึงจะสิ้นสุดลง

เมื่อไม่นานมานี้ผู้เขียนได้ไปกราบนมัสการท่านพระอาจารย์ผู้ทรงคุณธรรมอันสูง ซึ่งเป็น อาจารย์ทางวิปัสสนากรรมฐาน มีประชาชนและพระเณรเคารพนับถือท่านมากแทบทั่วประเทศ ไทย พอไปถึงก็เป็นเวลาที่ท่านกำลังสนทนาธรรมอยู่กับพระ ๓-๔ องค์ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่านภายในวัด เราพลอยได้โอกาสเข้าผสมด้วย ท่านแสดงอภัยคัยด้วยความเมตตาอย่างยิ่ง เราเริ่มสนทนาธรรม ภาคปฏิบัติแขนงต่าง ๆ จนเตลิดไปถึงเรื่องของท่านพระอาจารย์มั่นซึ่งเป็นอาจารย์ท่าน รัชนีนั้น ท่านไปศึกษาอบรมอยู่กับท่านพระอาจารย์มั่นที่จังหวัดเชียงใหม่ ในภูเขาลึกห่างจากตัวอำเภอมาก เดินด้วยเท้าเปล่าเป็นวัน ๆ จึงจะถึงอำเภอ ท่านเล่าให้ฟังหลายเรื่องซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่ฟังแล้ว สะดุดใจ และเกิดความอัศจรรย์ชนิดบอกไม่ถูก แต่จะนำมาเล่าให้ท่านฟังเท่าที่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ ที่ควร นอกนั้นก็ขอผ่านไป ตามที่เคยเรียนให้ทราบมาแล้ว

ท่านเล่าว่าท่านพระอาจารย์มั่น นอกจากจะเป็นที่แน่ใจอย่างยิ่ง ว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์หมดจดในสมัยปัจจุบันแล้ว ท่านยังมีคุณธรรมพิเศษหลายประการอีกด้วย ทั้งน่ากลัว ทั้งน่าเคารพ ทั้ง

นำเลื่อมใส ทั้งทำให้เราะวังตัวอยู่ตลอดเวลา ความรู้แปลก ๆ ที่ท่านเล่าให้ฟังนั้น ผมเองก็จำไม่ได้หมด ผู้เขียนเรียนถามท่านว่า ส่วนที่จำไม่ได้ก็สุดวิสัย แต่ที่พอจำได้ก็ขออาราธนาเล่าให้ กระผมฟังบ้าง พอได้ยึดไว้เป็นขวัญใจและเป็นที่ระลึกบูชาไปนาน ๆ ท่านพูดว่า ก็เราคิดอะไร ขึ้นมาภายในใจท่านรู้เอาเสียหมด จะว่าอย่างไรละ ผมเองเหมือนถูกมัดไว้ทั้งวันทั้งคืนเลย ด้วยการ ระวังรักษาจิต ถึงขนาดนั้นท่านยังเอาเรื่องความคิดของเราไปเทศน์ให้เราและหมู่เพื่อนฟังจนได้ แต่จิตผมก็รู้สึกว่าย้อยไม่อยู่ในระยะที่อยู่กับท่านนั้น เป็นแต่รักษาใจไม่ให้คิดไปทุกแง่ทุกมุม ไม่ได้เท่านั้นเอง

ใคร ๆ ก็ทราบว่าเป็นของเล่นเมื่อไร มันคิดได้ทั้งวันทั้งคืน ใครจะไปทนตามทนห้ามมัน ทวาดไหว ฉะนั้น จึงโดนท่านเทศน์เสียเรื่อย บางทีเราคิดและหลงลืมไปแล้ว พอมาหาท่าน ท่านเทศน์เรื่องนั้นขึ้น เราถึงระลึกได้ว่า เราได้หลวมตัวคิดอย่างท่านว่าจริง ๆ อย่างนี้ ท่านดูให้ท่าน อาจารย์ด้วยหรือ? ผู้เขียนถาม บางทีท่านดูเอาบ้าง แต่บางทีแนะนำไปที่เดียว โดยยกเอาเรื่องที่เรา คิดนึกฝันไปนั้นเองมาเป็นธรรมแสดงแก่เราเอง บางครั้งก็มีพระไปนั่งฟังอยู่ด้วย เรานึกอายพระที่ ไปได้ยินด้วย แต่คืออยู่อย่างหนึ่ง เวลาที่มีพระไปนั่งฟังอยู่ด้วยนับแต่หนึ่งองค์ขึ้นไป ท่านไม่ระบุชื่อผู้ เป็นต้นเหตุคิด เป็นแต่อธิบายเรื่องความคิดนึกที่ชั่วนั้น ๆ ไปเรื่อย ๆ เท่านั้น

ท่านอาจารย์คิดอย่างไรบ้าง ท่านถึงได้ดูบ้างสั่งสอนบ้าง ผู้เขียนเรียนถาม ฟังแต่คำว่า ปุถุชนเป็นไร มันหนายังกว่าภูเขาหินและชนดะไปหมด ไม่เลือกที่ดีว่าชั่ว ว่าผิดว่าถูก มันคิดไปได้ ทั้งนั้น พอดีกับเรื่องที่คุณครูท่านถึงได้ดู ท่านอาจารย์กลัวท่านมากหรือเปล่าเวลาท่านดู ผู้เขียน เรียนถาม ทำไมจะไม่กลัว ตัวไม่สั่นแต่หัวใจมันสั่นอยู่ภายใน บางทีแทบล้มหายใจก็ยังมี การรู้ วาระจิตของผู้อื่นนั้นท่านรู้จริง ๆ ผมไม่สงสัยเลย เพราะเรื่องมันบอกอยู่กับตัวเรา ทุกอย่างที่คุณ คิดออกไป ท่านตามเก็บเอามาเทศน์สอนเราเสียสิ้น บางครั้งผมคิดว่าจะไปเที่ยวตามภาษาความโง่ ของตน ถ้าคิดตอนกลางคืน พอตื่นเข้ามาไปทำข้าววัตรอุปฐากท่าน ท่านก็เก็บเอาเทศน์ทันทีที่ไป ถึง ท่านว่าท่านจะไปเที่ยวที่ไหนอีก ที่นั่นไม่ดีสู้ที่นี่ไม่ได้ อยู่ที่นี่ดีกว่าท่านองนี้ ทุก ๆ ครั้งที่เราคิด ปรากฏว่าไม่ยอมให้ผ่านพ้นไปได้ ท่านว่าอยู่ที่นั่นสนุกฟังเทศน์ ดีกว่าอยู่ที่นั่น แล้วก็ไมอนุญาตให้ เราไปที่นั่นจริง ๆ ด้วย เท่าที่สังเกตดูท่านคงเป็นห่วงเรามาก กลัวจิตเราจะเสื่อมเสีย และท่านก็ พยายามอบรมอยู่ตลอดเวลา

ที่ผมกลัวท่านมากที่สุดคือ ไม่ว่าจะกลางคืนหรือกลางวัน พอเรากำหนดพิจารณาดูท่านเมื่อไร ก็ ปรากฏเห็นท่านจ้องมองเราอยู่แล้ว ประหนึ่งท่านไม่ยอมพักผ่อนเอาเลย บางคืนผมไม่กล้านอน เพราะมองดูท่านแล้วเหมือนท่านนั่งอยู่ตรงหน้าเรา และเพ่งตาจับจ้องอยู่ที่เราทุกขณะ เรากำหนด จิตออกไปข้างนอกที่ไรก็เห็นแต่ท่านจ้องดูเราอยู่แล้ว ฉะนั้นการเคลื่อนไหวทุกอาการ จึงเป็นไป ด้วยความสำรวมระวังอยู่เสมอ เวลาไปบิณฑบาตตามหลังท่าน ต่างองค์ต่างระวังสำรวมใจไม่ให้ พลังผลออกนอกกายได้ ไม่เช่นนั้นขากลับออกมาถึงวัดหรือยังไม่ถึงด้วยซ้ำ ในบางครั้งโดน เทศน์จนได้

ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดทั้งกลางวันและกลางคืน ต้องมีสติระวังตัวตลอดเวลา แม้เช่นนั้นยังมีเรื่อง ให้ท่านนำมาเทศน์จนได้และก็จริงดังที่ท่านเทศน์เสียด้วย คือต้องมีองค์ใดองค์หนึ่งที่อุปโลกน์ไป คิดเรื่องขึ้นมาให้ท่านจำต้องนำมาเทศน์ บางครั้งขณะนั่งฟังเทศน์ได้ยินเสียงท่านเทศน์เรื่อง

แปลก ๆ ซึ่งเราเองมิได้คิดทำนองนั้น พอเลิกประชุมฟังเทศน์แล้ว ออกมากระซิบบอกกันว่า วันนี้ท่านเทศน์ถูกใครบ้าง เสียงเทศน์รู้สึกชอบกล ต้องมีองค์หนึ่งสารภาพตัวให้เราฟังจนได้ว่า วันนี้ท่านเทศน์ถูกผมเอง เพราะผมอุทริไปคิดอย่างนั้นจริง ๆ ดังนี้ แต่อยู่กับท่านรู้สึกดีมาก เพราะมีสติอยู่กับตัวแทบตลอดเวลาเนื่องจากกลัวท่าน

ท่านเล่าว่าขณะไปถึงเชียงใหม่ที่แรกและเข้าไปพักวัด.....ได้ไม่ถึงชั่วโมง เห็นรถยนต์วิ่งเข้ามาในวัดที่ผมพักอยู่ และตรงเข้ามาจอดที่หน้ากุฏิผมพอดี พอมองลงไปเป็นท่านพระอาจารย์มั่น ผมก็รีบลงไปต้อนรับท่านและเรียนถามถึงเรื่องการมาของท่าน ท่านก็บอกทันทีว่าผมก็มารับท่านนั่นเอง เพราะทราบว่าคุณจะมาที่นี้ตั้งแต่เมื่อคืนนี้แล้ว เราเรียนถามท่านว่า มีใครเล่าถวายท่านอาจารย์หรือว่ากระผมจะมาที่เชียงใหม่ ท่านตอบว่าใครจะบอกหรือไม่ก็ไม่เป็นปัญหา ถ้าทราบและอยากมาก็มาเองได้ดังนี้ พอได้ยินคำนั้นแล้ว จิตผมเริ่มนึกกลัวขึ้นมา และยังทำให้เรานึกพิสดารไปต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้กลัวท่านมากขึ้น เวลาไปอยู่กับท่านจริง ๆ เรื่องก็เป็นดังที่คิดไว้ทุกประการ

ขณะประชุมฟังเทศน์ถ้าใจคิดเป็นธรรมแบบสละทวิมานะเสียจริง ๆ ก็รู้สึกสนุกเพลิดเพลินในธรรมท่าน เพราะท่านเทศน์เป็นธรรมล้วน ๆ ทำให้จิตใจเพลิดเพลินไปตามยิ่งกว่าอะไรที่เคยผ่านมา ถ้าจิตไม่ค่อยเป็นธรรมและหยาบหามโลกไปทับถมท่าน จะได้ยินเสียงเทศน์เป็นไฟไปทีเดียว และผู้ฟังแบบหยาบโลกไปหาท่านก็รู้สึกร้อนเป็นไฟไปเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ท่านมิได้สนใจว่าการเทศน์จะไปโดนกิเลสของใครเข้า ตรงไหนที่มีเรื่องมีกิเลสชุกชุมมาก ท่านจะพุ่งธรรมเข้าไปตรงนั้น ไม่ยอมแสดงไปที่อื่นเลย บางครั้งถึงกับระเบิดตัวบุคคลออกเลยว่ คืนนี้ท่าน....ภาวนาทำไมอย่างนั้น นั้นมันไม่ถูก ที่ถูกต้องทำอย่างนั้น และเมื่อเช้านี้ท่าน.....คิด.....อะไรอย่างนั้น ถ้าไม่อยากจะจับหายเพราะการทำลายตัวด้วยความคิดประเภทสังหารนั้นแล้ว อย่าหาญคิดต่อไป สิ่งทีพระพุทธเจ้าให้คิดให้ทำ ทำไม่คิดไม่ทำ แหกไปคิดหาอะไรอย่างนั้น ที่นี้เป็นสถานที่อบรมศีลธรรมเพื่อแก้ความเห็นผิด คิดผิด มิใช่สถานที่สั่งสมความคิดเพื่อก่อไฟเผาตัวท่านเองที่คิดนั้น

ผู้ที่ยอมรับความจริงทางใจจะรู้สึกเย็นสบาย ท่านเองก็ไม่ค่อยว่าอะไร สำคัญที่มีอะไรไปตะขิดตะขวงใจท่านอยู่ภายในอย่างลึกซึ้งนั้น รู้สึกจะเหมือนเอาไฟไปเผาเลนท่าน และจะได้ยินคำแปลก ๆ ออกมาทันที แต่ถ้าผู้ไม่รู้รู้สึกตัว รีบแก้ไขความคิดเห็นเสียใหม่ก็ไม่มีอะไรต่อไปอีก เรื่องก็สงบไป

คืนหนึ่งมีพวกชาวเขาพูดกันว่า ตูเจ้าหลวง (พระอาจารย์ใหญ่) ที่มาพักอยู่กับพวกเรา ท่านจะมีคาถากันผีขับไล่ผีหรือเปล่าก็ไม่ทราบ พรุ่งนี้พวกเราลองพากันออกไปขอท่านดู ท่านจะพอมิให้พวกเราบ้างไหม? พอตื่นเข้ามา ท่านอาจารย์มั่นก็รีบบอกกับพระท่านที่ว่า คืนนี้ฉันภาวนาอยู่ได้ยินพวกชาวเขาในหมู่บ้านนี้พูดกันว่า พวกพระเราจะมีคาถากันผีไล่ผีบ้างไหม เขาจะมาขอคาถานั้นกับพวกเรา ถ้าเขามาขอคาถาดังที่วานั้น ให้เอาคาถาพุทธโธ ธัมโม สังโฆ ให้เขาไปภาวนาคาถานั้นกันผีตัก ผีในโลกนี้กลัวแต่ พุทธโธ ธัมโม สังโฆ เท่านั้น ไม่มีผีตัวใดจะกล้าต่อสู้กับธรรมเหล่านี้ได้

พอตอนเช้าพวกชาวเขาพากันมาจริง ๆ ดังที่ท่านบอกไว้ และพร้อมกันมาขอคาถากันผีไล่ผีกับท่านจริง ๆ ท่านก็บอกคาถา พุทธโธ ธัมโม สังโฆ ให้แก่เขาไป โดยบอกวิธีทำให้เขา คือนึกพุทธ

โธ ธัมโม สังโฆ บทใดบทหนึ่งไว้ในใจ และบอกว่าฝึกลัทธิหนานา พอเขาได้พุทโธ ธัมโม สังโฆไป แล้ว ต่างก็เริ่มทำพิธีกันผีตามที่ท่านสั่ง โดยที่เขาไม่รู้วาท่านให้เขาภาวนา พอเขาพากันทำแบบที่ท่านสั่งสอน ใจเลยรวมสงบลงเป็นสมาธิในขณะนั้น รุ่งเช้าเขาก็รีบออกมาหาท่านและเล่าอาการที่เป็นให้ท่านฟัง ท่านบอกวาท่านนั้นเป็นวิธีที่ถูกต้องแล้ว ผีแถว ๆ นี้จะต้องกลัวและพากันวิ่งหนีหมดอยู่ที่นั่นต่อไปไม่ได้ เพราะธรรมชาติของพวกแกแก่กล้าแล้ว ต่อไปพวกแกไม่ต้องกลัวผีอีกแล้ว แม้พวกที่ภาวนากันผียังไม่เป็น ผีก็เริ่มกลัวอยู่แล้ว

จากนั้นท่านสอนให้เขาทำทุกวัน ตามปกติคนเขาเขาเป็นคนเชื่อสัตย์สุจริตมาตั้งแต่เดิมจึงสั่งสอนง่ายอยู่บ้าง เขาพากันทำทุกวันอย่างเอาจริงเอาจัง ต่อมาไม่ช้าคนในบ้านนั้นบางคนภาวนาเป็นจริง ๆ จนจิตเกิดความสว่างไสวสามารถรู้จิตใจของคนอื่นได้ ตลอดจิตพระที่อยู่ในวัด เช่นเดียวกับคนบ้านเสื่อเย็นที่กล่าวผ่านมาแล้ว เวลาเขาออกมาวัดมาเล่าเรื่องภาวนาให้พระอาจารย์ฟัง และเรื่องที่จิตสามารถรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างน่าจับใจนั้น พระในวัดเกิดความอัศจรรย์ และกลัวเขาจะรู้เห็นจิตของตัวที่คิดไปต่าง ๆ พระบางองค์ที่มีนิสัยขี้สลาดแต่อยากรู้เรื่องต่าง ๆ อดทนไม่ได้ก็ถามเขา เขาก็เล่าให้ฟังตามเป็นจริง ยังทนต่อความอยากถามไม่ได้อีก พยายามแคะไค้ไล่เบียดสอบถามเขาเข้ามาหาเรื่องของตัวโดยจะขาดทุนก็ไม่ยอมรู้สึกตัว ราวกับใจมีฝาปิดไว้ร้อยชั้นอย่างมิดชิด ไม่มีอะไรจะสามารถเอื้อมเข้าไปสัมผัสแตะต้องได้ พอถามเขา เขาก็บอกอย่างตรงไปตรงมาตามภาษาของคนป่าซึ่งไม่สนใจกับสังคมว่านิยมกันอย่างไร พระที่ฟังแล้วชอบใจว่าถูกกับปมด้อยของตัว และกลัวในเวลาคิดปรุงไปต่าง ๆ ว่า เขาจะรู้ทำนองที่เขาเคยรู้แล้วนั้น

นอกจากเขาจะรู้อะไรต่าง ๆ ดังที่วาท่าน เขายังพูดกับท่านพระอาจารย์มั่นอย่างหน้าตาเฉยด้วยว่า จิตตุ้เจ้าหลวง เขาก็ชู้ก้า (เรารู้ครับ) เพราะเขาเคยและู้จิตตุ้เจ้าหลวงก่อนใคร ๆ ท่านก็ถามบ้างว่า จิตเราเป็นอย่างไร กลัวผีไหม? เขายิ้มแล้วก็ตอบท่านว่า จิตของตุ้เจ้าหลวงหมดดวงสมมุติแล้ว เหลือแต่นิพพานในร่างมนุษย์อย่างเดียว และไม่กลัวอะไรเลย จิตตุ้เจ้าวิเศษสุดแล้ว เรื่องผีสงอะไรเขาเลยไม่กล่าวถึง แม้นคนในบ้านนั้นก็หันมาเลื่อมใสศาสนาและท่านพระอาจารย์มั่นเสียหมด ไม่สนใจกับผีกับสงอะไรอีกต่อไป เพราะคนที่ภาวนาเก่งคนนั้นเป็นผู้ประกาศให้ชาวบ้านทราบเรื่องของศาสนา และเรื่องของท่านพระอาจารย์อยู่ทุกวัน

เวลาใส่บาตรเขาพร้อมกันมารวมใส่ในที่แห่งเดียว พอเสร็จจากการใส่บาตร เวลาจะอนุโมทนา ท่านพระอาจารย์บอกให้เขาพร้อมกันสาธุตั้ง ๆ เพื่อเทวดาจะได้อนุโมทนาด้วย เขาจะมีส่วนบุญกับพวกเราก็คือส่วนหนึ่ง เขาเชื่อท่านพร้อมกันสาธุตั้ง ๆ ทุกวัน ที่ท่านให้เขาสาธุตั้ง ๆ นี้ทราบวาทเวลากลางคืนยามตึกสวด มักมีเทวดามาเยี่ยมและฟังเทศน์ท่านเสมอ บางพวกก็บอกว่าได้ยินเสียงสาธุตั้งไปถึงเขา เขาจึงทราบวาทพระคุณเจ้าพักอยู่ที่นี้ ถึงได้พากันมาเยี่ยม ตามธรรมดาทุกครั้งที่พวกเทพมาเยี่ยม จะต้องมืหัวหน้านำมาเสมอ และพวกเทวดานั้น ๆ ก็มีภูมิที่อยู่ต่าง ๆ กัน บางพวกก็เป็นรุกขเทวดามาจากที่ไกลบ้างใกล้บ้าง บางพวกก็เป็นพวกเทวดาบนสวรรค์ชั้นนั้น ๆ ดังที่แสดงไว้ในตำรา

ก่อนเวลาเขาจะมาในคืนใด คืนนั้นท่านต้องทราบล่วงหน้าไว้ก่อนเสมอ วาทเขาจะมาประมาณตี ๒ หรือตี ๓ ท่านก็พักผ่อนเสียก่อน พอจวนถึงเวลาก็ลุกขึ้นเข้าที่คอยต้อนรับ ถ้าทราบวาทเขาจะมาราวเที่ยงคืนหรือตี ๑ ท่านก็เข้าที่คอยต้อนรับ แต่การเข้าที่คอยนั้นมืสองประเภท คือ

ภาวนาไปตามลำพังจนจิตลงสู่ความสงบแล้วพักอยู่หนึ่ง พอควรแก่กาลแล้วถอนขึ้นมาอยู่ระดับ พอดีกับภูมิของแขกจะรับทราบกันได้หนึ่ง ถ้าแขกยังไม่มา ก็กำลังมา ก็ดี หรือมารอยู่ก่อนแล้ว ก็ ดี ย่อมรับทราบกันได้กับจิตที่อยู่ในระดับนี้ มีอะไรก็สนทนากันไปจนกว่าจะยุติลงด้วยเหตุการณ์ อันควร ถ้าจิตลงไปอยู่ในสมาธิเสียจริง ๆ ภูมิของแขกที่มาเยี่ยมก็เข้าไม่ถึง ถ้าถอนออกมาเป็นจิต ธรรมดาเสีย หากจิตไม่มีความชำนาญในทางนี้จริง ๆ ก็ไม่อาจรับทราบกันได้ทุกระยะกับสิ่งที่มา เกี่ยวข้อง แม้ทราบได้ก็ไม่ถนัดเหมือนจิตที่อยู่ในขั้นเตรียมรับ ฉะนั้น จิตที่อยู่ภูมิอุปจาระ คืออยู่ที่ ปากประตู จึงเป็นภูมิที่เหมาะสมกับเหตุการณ์แทบทุกกรณี

ท่านพระอาจารย์มั่นท่านเชี่ยวชาญในทางนี้มานาน เริ่มแต่สมัยท่านพักอยู่ถ้ำสาริกา นครนายกเป็นต้นมา ซึ่งระยะนั้นทราบว่าได้ ๒๒ พรรษา จากนั้นมาจนถึงวันท่านมรณภาพ พรรษาที่ร่วม ๖๐ แล้ว ท่านจึงมีความชำนาญในทางนี้มาก โลกมนุษย์เราต่างก็มีใจเป็นของ คู่ควรกับสิ่งเหล่านี้ เช่นเดียวกับท่านที่สามารถปฏิบัติจนรู้เห็นได้ แต่ยังไม่ค่อยมีผู้สามารถปฏิบัติ จนรู้เห็นได้อย่างท่าน พอเป็นพยานแก่ตัวเอง แม้ไม่มากเหมือนท่านที่เชี่ยวชาญ นอกจากไม่เห็น แล้ว ยังอาจเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้ไม่มีอยู่ในโลกสมมุติอีกด้วย จึงเป็นเรื่องลำบากที่จิตไม่มีระดับความ พอดีเป็นธรรมเครื่องอยู่ ถ้าจิตมีความสามารถด้วยการปฏิบัติตนตามหลักธรรม ซึ่งเป็นหลัก รับรองความรู้จริงเห็นจริงเท่าที่ควรแล้ว สิ่งที่ได้รู้ด้วยใจอย่างประจักษ์แล้ว แม้คำคัดค้านทั้ง แผ่นดินว่าไม่จริงมาลบล้าง ก็เป็นคำคัดค้านที่เป็นโมฆะโดยประการทั้งปวง สิ่งที่ยังคงอยู่ก็คือ ความจริงของผู้ซึ่งจริงเห็นจริงนั้นแล ไม่มีสิ่งใดจะสามารถลบล้างได้ เพราะความจริงย่อมไม่ ขึ้นอยู่กับคำเสกสรรและติชมใด ๆ นอกจากเป็นสิ่งที่จริงอยู่อย่างตายตัวตามหลักธรรมชาติเท่านั้น

ตามป่าตามเขาของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏว่าท่านพระอาจารย์มั่นได้ ท่องเที่ยวชอกแขกทุกชอกทุกมุมกว่าจังหวัดอื่น ๆ เพราะท่านอยู่ที่จังหวัดนั้นมาหลายปี และนาน กว่าที่อื่น ๆ การบำเพ็ญธรรมก็สะดวก ความรู้ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มีมากกว่าที่อื่น ๆ ท่าน ว่าท่านอยู่ที่เชียงใหม่เพราะเหตุหลายประการ คือสถานที่บำเพ็ญเหมาะสมมากหนึ่ง ชาวป่าผู้มี ภูมิจิตที่นำสงสารควรอนุเคราะห์มีอยู่มาก ความผิดปกติของคนในเขาที่มีจำนวนน้อย ซึ่งควรได้รับการ อบรมส่งเสริมเพื่อความมั่นคงต่อไป ดีกว่าจะปล่อยทิ้งไว้อันอาจมีการเสื่อมถอยลงได้หนึ่ง และ เพื่อสงเคราะห์พวกเทวดาทั้งหลายหนึ่ง

พวกกายทิพย์นี้ชอบมาถามปัญหาและฟังเทศน์ท่านเสมอ อย่างน้อยวันพระละสองครั้ง นอกจากนั้นยังมีพวกนาคพาบริวารมาฟังธรรมท่านอยู่เสมอเช่นกัน ท่านว่ากลางคืนท่านไม่ค่อย ว้างจากการรับแขกจำพวกกายทิพย์เลย บางคืนพวกเทพจากเบื้องบนชั้นนั้น ๆ มาเยี่ยม บางคืน พวกรุกขเทพมาเยี่ยม บางคืนพวกพญานาคมาเยี่ยม พวกเทพเบื้องบนชั้นนั้น ๆ มาแต่ละครั้ง หัวหน้าเขาประกาศให้ท่านและเทวดาทั้งหลายทราบก่อนจะถามปัญหาและฟังธรรมว่า มีจำนวน หมื่นบ้าง แสนบ้าง พวกรุกขเทพมาแต่ละครั้งหัวหน้าประกาศว่า มีจำนวนพันบ้าง หมื่นบ้าง พวก พญานาคพาบริวารมาแต่ละครั้งประกาศว่า มีจำนวนห้าร้อยบ้าง หนึ่งพันบ้าง

เวลาท่านลงเดินจงกรมตอนเย็น จิตจะรับทราบความนัดหมายแห่งการมาของพวกเทพ เหล่านั้นแทบทุกเย็น บางครั้งก็ปรากฏเอาเวลาเข้าที่ภาวนาว่า เทวดาชั้นนั้นจะมาเยี่ยมเวลาเท่านั้น ชั้นนั้นจะมาเวลาเท่านั้น รุกขเทพพวกนั้นจะมาเวลาเท่านั้น และพวกนั้นจะมาเวลาเท่านั้น พวกนาค

จะมาเวลาเท่านั้น บางคืนมีถึงสองสามพวก ท่านต้องนัดเวลาไม่ให้มาตรงกัน โดยพวกหนึ่งนัดให้มาราวห้าทุ่มบ้าง พวกหนึ่งนัดให้มาราวหกทุ่มบ้าง อีกพวกหนึ่งนัดให้มาราวเจ็ดทุ่มบ้าง ตามแต่เห็นควร ไม่ให้เวลาตรงกัน เพราะพวกเทพแต่ละชั้นละภูมิ มีพื้นเพทางจิตใจและธรรมที่ควรแก่ตนต่างกัน พวกหนึ่งมาต้องการฟังธรรมประเภทหนึ่ง อีกพวกหนึ่งต้องการฟังธรรมอีกประเภทหนึ่ง เพื่อความเหมาะสมกับภูมิของเทวดาที่มีประเภทต่าง ๆ กัน ท่านจำต้องนัดให้มาในเวลาต่างกัน เพื่อสะดวกแก่การแสดงและการฟังทั้งสองฝ่าย เพราะความจำเป็นดังกล่าวนี้ ทำให้ท่านพักอยู่ที่เชียงใหม่มานาน

เฉพาะพวกเทพทั้งเบื้องบนเบื้องล่าง ปรากฏว่ามาเกี่ยวข้องกับท่านเป็นประจำยิ่งกว่ามนุษย์และนาคครุฑภูติผีทั้งหลาย ทั้งนี้เนื่องจากผู้เข้าถึงจำพวกกายทิพย์ในทางจิตใจมีจำนวนน้อยมาก จึงเป็นความจำเป็นมากในการทำประโยชน์แก่พวกเทวดา แม้เทวดาเองก็เคยพูดกับท่านแล้วแทบทุกจำพวกเกี่ยวกับผู้ไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจกับพวกเทวดา และไม่สนใจว่าเทวดาก็เป็นกำเนิดชนิดหนึ่งที่มีโลกอยู่อาศัยตามกรรมของตน และมีความหวังในสิ่งที่พึงพอใจเช่นเดียวกับสัตว์โลกทั่วไป

ฉะนั้น เทวดาจึงไม่มีความหมายสำหรับมนุษย์ประเภทดังกล่าวนั้น เมื่อมาพบท่านผู้ทรงคุณธรรมอันสูงสุดที่มีญาณหยั่งทราบทั่ว สัตว์เป็นสัตว์ คนเป็นคน เทวดาเป็นเทวดา และอะไรเป็นอะไรไม่ปฏิเสธ อันเป็นการให้เกียรติแก่ภพกำเนิดของสัตว์นั้น ๆ เช่นนี้ ซึ่งนาน ๆ จะเจอสักครั้งหนึ่ง จึงอดที่จะเกิดความปีติยินดีอย่างซาบซึ้งมิได้ และพากันมาราบไห้อาลัยปัญหาข้อข้องใจและฟังธรรมเสมอ เพื่อเต็มโอชาสพระสัทธรรมเข้าไปหล่อเลี้ยงเชิดชูจิตใจ ความเป็นอยู่แห่งภพชาติของตนให้มีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นเทวดาทั้งหลายจึงเคารพเลื่อมใสท่านผู้มียุทธธรรมสูงมาก ทั้งรู้เรื่องและเห็นอกเห็นใจพวกเทวดาว่า เป็นสัตว์ที่มีความหวังอะไร ๆ ที่เป็นสิริมงคลแก่ตน และมีความหมายเช่นเดียวกับสัตว์โลกทั่วไป

ท่านแล้วว่า สัตว์จำพวกกายทิพย์ในกำเนิดต่าง ๆ ที่พอมิทางตะเกียกตะกายช่วยตัวเองได้มาติดต่อเกี่ยวข้องกับท่านเพื่อขอความช่วยเหลือ มีจำนวนมากกว่ามนุษย์หลายเท่า แต่เป็นสิ่งลึกลับสำหรับพวกเราผู้ยังไม่สามารถรู้เห็นได้ในทางจิตใจ สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นปัญหาต่อสังคมมนุษย์ชนิดไม่มีทางแก้ให้ตกได้ แต่ทั้งนี้มิได้เป็นอุปสรรคต่อการรู้เห็นของทุกรายไป ผู้มีความสามารถในทางจิตใจ สิ่งเหล่านี้ย่อมกลายเป็นเรื่องธรรมดา เช่นเดียวกับเรื่องธรรมดาทั่วไปที่มนุษย์สามารถ สำหรับท่านพระอาจารย์มั่นรู้สึกจะถือเป็นเรื่องธรรมดา ท่านจึงสามารถทำหน้าที่เกี่ยวกับพวกกายทิพย์ตลอดมา ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนท่านจำเป็นต้องมีการเกี่ยวข้องเสมอ ในเวลาที่เขาต้องการความช่วยเหลือจากท่าน

เฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ท่านว่าท่านได้ทำการเกี่ยวข้องกับพวกกายทิพย์ที่มีภพภูมิต่าง ๆ กันมากกว่าที่ทั่วไป โดยที่สัตว์จำพวกเหล่านี้ส่วนมากชอบมาติดต่อกับท่าน ขณะที่พักอยู่ในที่เปลี่ยว ๆ อันสงัด ปราศจากผู้คนพลุกพล่านหรือสัญจรไปมา ประกอบกับเชียงใหม่เป็นทำเลที่เหมาะสมอย่างยิ่งเพราะมีป่ามีเขามาก ท่านเองขณะพักอยู่ที่เช่นนั้น ก็มีเวลาว่างจากภวาระภายนอกมากกว่าที่อื่น ๆ จึงเป็นโอกาสที่พวกกายทิพย์จะเข้าถึงได้ง่าย

เทวดาประเทศเยอรมันมาขอฟังเทศน์ท่าน

นี่ก็เป็นเรื่องแปลกอยู่เรื่องหนึ่ง ในบรรดาเรื่องเกี่ยวกับเทวดาที่ท่านเคยสงเคราะห์เรื่อยมา เทวดาพวกนี้มาจากประเทศเยอรมัน มาขอฟังเทศน์ท่านขณะที่พักอยู่หมู่บ้านอีโก้ กับพวกมุสโชนในเซาลิก โดยเขาแสดงความประสงค์ออกมาเลยว่า อยากฟังเทศน์ชี้ชนะคาถา ท่านกำหนดหาบทธรรมที่ตรงกับความต้องการของเขา ธรรมก็ผุดขึ้นมาภายในว่า อุกโกเธน ชิเน โกร์ เป็นต้น บอกความหมายขึ้นมาพร้อม และแสดงให้เห็นพวกเทวดาฟังว่า ธรรมนี้แลเป็นยอดแห่งธรรมที่ผู้หวังความชนะจะพึงเจริญให้มาก โลกที่มีความร่มเย็นเป็นสุขต่อกันตลอดมาก็เพราะธรรมนี้เป็นเครื่องปราบปรามความชั่วทั้งหลาย มีความโกรธเป็นต้น ให้เสื่อมสิ้นอำนาจในการทำลายสังคมมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย ทำให้โลกมีความเจริญและสงบสุขโดยทั่วกัน เทวดาควรมีธรรมนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประสานกัน

โลกถ้าขาดชัยชนะธรรมนี้แล้ว อย่างน้อยก็เกิดความไม่สงบสุข มากกว่านั้นก็สังหารทำลายกันให้ฉิบหายย่อยยับโดยถ่ายเดียว โลกจะเอาความโกรธแค้นมาปราบปรามเข้าศึกทั้งภายในภายนอก ทั้งใกล้และไกล ทั้งวงแคบและวงกว้าง ด้วยความโกรธแค้น อันเป็นของไม่ดีและเป็นเครื่องทำลายตนและผู้อื่น จึงไม่มีทางสำเร็จได้ตลอดกาล ถ้าขึ้นปราบด้วยความโกรธแค้นมากขึ้นเพียงไร โลกก็ยิ่งจะเป็นไฟประลัยกัลป์เผาผลาญกันให้ย่อยยับจนไม่มีอะไรเหลืออยู่เพียงนั้น เพราะความโกรธแค้นเป็นไฟอยู่แล้วโดยธรรมชาติ แต่นำไปทำการหุงต้มอะไรไม่สำเร็จ ทางสำเร็จของมันก็คือทำโลกให้วอดวายไปโดยถ่ายเดียวเท่านั้น ผู้ต้องการให้โลกยังคงเป็นโลกที่มีความหมายและน่าอยู่ จึงควรเห็นโทษของความโกรธแค้นอันเป็นเครื่องทำลายนี้ว่าเป็นไฟมหาวินาศ ไม่ควรนำมาใช้ จะเป็นการก่อไฟเผาตนและผู้อื่นให้เป็นไฟไปตาม ๆ กัน

โลกอยู่ได้ด้วยเมตตาคือความเอ็นดูสงสารกันทุกตัวสัตว์ที่มีชีวิตครองตัวอยู่ ไม่พึงเบียดเบียนทำลายกันด้วยความโกรธแค้น หรือด้วยความเห็นแก่ปากแก่ท้อง ซึ่งไม่มีประมาณแห่งความอึดพอและไม่มีความสิ้นสุดแห่งการทำลายกัน พระพุทธเจ้าทรงเห็นโทษของมันด้วยพระปัญญาอันแหลมคมไม่มีทางสงสัย และทรงเห็นคุณในความเมตตาว่า เป็นธรรมอ่อนโยนและสมัครสมานรักใคร่ไมตรีต่อกันระหว่างสัตว์โลกทุกชั้นทุกภูมิ ซึ่งมีความรักสุขเกลียดทุกข์เสมอหน้ากัน จึงประทานไว้เพื่อความมั่นคงแห่งสันติสุขแก่โลกตลอดกาลนาน หากเมตตาธรรมยังมีในใจของสัตว์โลกอยู่ตราบใด โลกก็ยังจะมีหวังความสุขความสมหวังอยู่ตราบนั้น แต่ถ้าเมตตาได้ห่างเหินจากใจของสัตว์โลกกาลใด กาลนั้นแม้สัตว์โลกจะมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิดอย่างพึงพอใจก็ตาม แต่จะไม่มีความสุขสงบสุขค้ำอยู่ในวงสัตว์โลกนั้น ๆ เลย ส่วนที่ได้รับจะมีแต่ความเดือดร้อนชุนเคืองไปทุกหย่อมหญ้า

ดังนั้นเมื่อเราทราบอยู่แก่ใจว่า ธรรมเป็นธรรม และเป็นเครื่องนำความเจริญมาสู่ตน และทราบอยู่ว่าโลกที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายทารุณเผาอยู่ในดวงใจ เหมือนไฟลุกโผลงอยู่ด้วยเชื้อคอยแต่จะสังหารทำลายสิ่งต่าง ๆ ให้ย่อยยับดับสูญลงไปทุกเวลานาทีเช่นนี้ จึงควรเร่งบำเพ็ญตนให้พ้นภัยไปเฉพาะหน้า ซึ่งยังควรแกวีสัยพอจะทำได้ หากกาลอันควรผ่านไปแล้วจะเสียใจภายหลัง

เพราะโลกนี้คือโลกอนิจจัง และตั้งอยู่บนร่างกายและจิตใจของคนและสัตว์ไม่เลือกหน้า นี่เป็นใจความย่อแห่งชัยชนะคาถาที่ท่านแสดงแก่เทวดาที่มาจากประเทศเยอรมันฟิง

พอจบเทศนาเทวดาสาธุการสามครั้ง เสียงสะท้อนไปทั่วโลกธาตุ เสร็จแล้วท่านถามเขาว่าทำไมเทวดาอยู่ถึงประเทศเยอรมันซึ่งชาวมนุษย์ถือว่าไกลแสนไกล จึงทราบได้ว่าอาตมาพักอยู่ที่นี้ เขาตอบว่าสำหรับท่านแล้วจะอยู่ที่ไหนเขาก็ทราบกันทั้งนั้น อีกประการหนึ่ง เทวดาในประเทศไทยเคยไปมาหาสู่กับเทวดาในประเทศเยอรมันมิได้ขาด พวกเทวดามิได้ถือว่า ประเทศไทยกับประเทศเยอรมันหรือประเทศใด ๆ อยู่ห่างกันเหมือนที่พวกมนุษย์เข้าใจกัน แต่ถือว่าเป็นประเทศเขตแดนที่พวกเทวดาไปมาหาสู่กันได้สะดวกสบายธรรมดา ๆ เรายังเอง เพราะมิได้ไปด้วยเท้าหรือด้วยยานพาหนะดังมนุษย์ทั้งหลายไปกัน แต่เทวดาเหาะลอยไปด้วยฤทธิ์ เหมือนกระแสดิจที่ส่งไปในที่ต่าง ๆ เพียงขณะเดียวก็ถึงจุดที่หมาย การไปมาของเทวดาจึงสะดวกกว่าชาวมนุษย์อยู่มาก ท่านว่าเทวดาประเทศเยอรมันมาฟังเทศน์ท่านเสมอ เช่นเดียวกับรุกขเทวดาซึ่งสถิตอยู่ในที่ต่าง ๆ ของเมืองไทยมาฟังเทศน์ท่านบ่อย ๆ ฉะนั้น

ความเคารพของเทวดาไม่ว่าชั้นบนชั้นล่างมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเวลาเขามาเยี่ยมท่านในสถานที่ที่มีพระพักตร์อยู่กับท่าน เทวดาจะไม่เข้ามาด้านที่มีพระอยู่นั้นเลยหนึ่ง มายามดึกสงัดเวลาพระท่านพักจำวัดหนึ่ง มาถึงแล้วพร้อมกันทำประทักษิณสามรอบหนึ่ง มีความสงบเสงี่ยมโดยทั่วกันหนึ่ง เวลาจะจากไปพร้อมกันทำประทักษิณสามรอบก่อน แล้วค่อย ๆ เดินถอยห่างออกไป พอเห็นว่าพ้นเขตที่พักท่านอันเป็นที่ควรเคารพแล้ว ต่างค่อยเหาะลอยขึ้นบนอากาศเหมือนลำลี้ฉะนั้นหนึ่ง เทวดาทั้งหลายทำความเคารพท่านโดยอาการอย่างนี้

ท่านอยู่ในเขาจังหวัดเชียงใหม่ สถานที่บำเพ็ญสะดวกทั้งกลางวันกลางคืน ท่านมีความรื่นเริงในทิฐฐธรรมสุขวิหาร คือธรรมเป็นเครื่องอยู่สบายในเวลาชั้นธัญยครองตัวอยู่ การนั่งสมาธิภาวนาเป็นไปตามเวลาที่ต้องการ ไม่มีสิ่งมาเป็นอุปสรรคทำให้ขาดวรรคขาดตอน ท่านมีความสุขกายสบายใจมาก การสงเคราะห์ผู้มาเกี่ยวข้องนั้นในเวลากลางคืนก็เป็นพวกเทวดา ซึ่งมีภูมิละเอียดตามคตินิสัยอยู่แล้ว จึงไม่เป็นภาระกังวลมากในการต้อนรับ และการสงเคราะห์ด้วยธรรมที่เกี่ยวกับประชาชนก็มีบ้างเป็นบางกาล เช่น ตอนบ่าย ๆ หรือเย็น ส่วนพระของท่านเอง ถ้าวันจะมีการประชุมท่านก็นัดให้เองตามที่เห็นควร เช่น หนึ่งทุ่ม เป็นต้น โดยมากก็เป็นผู้มีภูมิจิตสูง นับแต่สมาธิขึ้นไปถึงปัญญาเป็นชั้น ๆ ทั้งเป็นผู้มุ่งมั่นต่อธรรม และฟังกันแบบบำเพ็ญเพียรเพื่อมรรคผลนิพพานในขณะที่ฟังจริง ๆ

การแสดงธรรมแก่ผู้มีภูมิจิตภูมิธรรมต่างกันและสูงขึ้นไปตามลำดับลำดับเช่นนั้น ท่านก็แสดงธรรมไปตามลำดับภูมิ นับแต่ภูมิสมาธิขึ้นไปหาภูมิปัญญาเป็นชั้น ๆ จนถึงขั้นละเอียดสุด คือวิมุตติหลุดพ้นแทบทุกครั้ง ผู้มีภูมิจิตนั่งฟังท่านอธิบายธรรมภาคต่าง ๆ ทำให้จิตเปล็ดเปล็นไปตามธรรมชั้นนั้น ๆ จนลืมหูและลืมเวลา ปกติท่านเทศน์สอนพระล้วน ๆ ทางภาคปฏิบัติจิตตภาวนา กว่าจะยุติก็กินเวลาไม่ต่ำกว่าสองชั่วโมงเป็นอย่างน้อย แต่ผู้ฟังมิได้สนใจกับเวลาที่เวลาผ่านไปกว่าสนใจไปตามกระแสธรรมที่ท่านกำลังแสดงไปเป็นระยะ ๆ ในเวลานั้น ขณะฟังถ้าจิตของผู้ฟังอยู่ในระดับใดก็ได้กำลังเพิ่มระดับเดิมของตนขึ้นเป็นลำดับในทุกครั้งที่รับการสดับธรรม

ฉะนั้นการฟังธรรมทางภาคปฏิบัติด้วยความสำรวมระวัง และทดสอบจิตไปตามขณะที่ฟัง จึงจัดเป็นความเพียรสำคัญภาคหนึ่ง ไม่ต้อยกว่าการทำความเพียรในอิริยาบถและความเพียรภาคอื่น ๆ ท่านผู้แสดงก็มีความมุ่งหมายอยากให้ผู้ฟังได้รู้เห็นความจริงตามธรรมที่แสดงออกทุกระยะไปเช่นเดียวกัน และแสดงไปตามความคิดนึกความแสดงออกของจิต ทั้งที่เป็นฝ่ายสมุทัยและฝ่ายมรรคของผู้ฟังจริง ๆ เพื่อให้รู้ทั้งโทษและคุณที่ควรละและควรเจริญให้ยิ่งขึ้นไปในขณะที่นั่งฟังยิ่งกว่าขณะอื่นใดในเวลานั้น ผู้มีสติจดจ่อต่อจิตซึ่งเป็นที่รวมของธรรมไม่ให้ส่งไปที่อื่น ย่อมได้รับความสงบตามขั้นสมาธิและได้อุบายต่าง ๆ ตามขั้นของปัญญาที่สามารถไตร่ตรองตามธรรมซึ่งท่านกำลังแสดงในขณะนั้น ผู้ที่ควรผ่านไปได้ในขณะฟังก็ผ่านไปเป็นพัก ๆ ฟังคราวนี้ได้อุบายอย่างหนึ่งขึ้นมา ฟังคราวหน้าได้อุบายอีกอย่างหนึ่งขึ้นมา อันเป็นการเพิ่มสติปัญญาด้วยการฟังอยู่เสมอ จิตย่อมเจริญก้าวหน้าทั้งทางสมาธิทุกขั้นและปัญญาทุกภูมิเป็นลำดับ จนสามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยการปฏิบัติและการฟังที่ผู้แสดงเป็นผู้จริงเห็นจริง และแสดงถูกต้องกับจุดความจริงที่กำลังเป็นไปในผู้ปฏิบัติที่มาอบรมศึกษา

ฉะนั้นการฟังสำหรับพระอริยสงฆ์ธรรมฐาน จึงถือเป็นกิจจำเป็นทางภาคปฏิบัติเช่นเดียวกับการปฏิบัติภาคอื่น ๆ เสมอมา จะท่างเห็นต่อการฟังย่อมไม่ได้ เมื่อครูอาจารย์ผู้สามารถทางจิตใจมีอยู่ ด้วยเหตุนี้พระอริยสงฆ์ผู้มั่งอรรถธรรมอย่างแท้จริง จึงชอบแสวงหาครูอาจารย์ผู้คอยแนะนำทางจิตตภาวนาเป็นนิสัย และเคารพรักในอาจารย์มาก หวังฟังเป็นฟังตายด้วยจริง ๆ ท่านให้อุบายแนะนำอย่างไรย่อมเข้าถึงใจจริง ๆ และนำไปใคร่ครวญและปฏิบัติตามเต็มสติกำลังของตน ถ้ายังมีแสงสัຍหรือมีข้อสงสัยที่เกิดจากการภาวนาในแง่ใดบ้างก็มาขอคำแนะนำจากท่านอีก แล้วนำไปปฏิบัติเป็นอาจิด ฉะนั้น ครูอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในทางจิตตภาวนามีอยู่ ณ ที่ใด พระอริยสงฆ์ธรรมฐานจึงมักไปรุ่มล้อมอยู่กับท่าน ณ ที่นั้น ดังท่านพระอาจารย์มั่นท่านอาจารย์เสาร์เป็นตัวอย่าง ทั้งสององค์นี้นับว่ามีลูกศิษย์ที่เป็นพระอริยสงฆ์จำนวนมากเป็นพิเศษในภาคอีสาน

แต่เวลาที่พระอาจารย์มั่นพักอยู่ที่เชียงใหม่ ท่านตั้งใจปลีกองค์จากหมู่คณะออกบำเพ็ญเป็นพิเศษ ไม่ต้องการความยุ่งเหยิงวุ่นวายจากภาระต่าง ๆ มีการอบรมสั่งสอนเป็นต้นเพื่อเร่งความเพียรให้ถึงจุดที่หมายและเพื่อความอยู่สบายในทิวสนธรรม แม้เช่นนั้นก็ต้องได้รับภาระในการอบรมสั่งสอนประชาชนและพระเถระอยู่โดยดี ดังที่รู้ ๆ กันอยู่ทั่วไปว่า ท่านมีลูกศิษย์ทั้งบรรพชิตและฆราวาสจำนวนมากมายในประเทศไทย ก่อนหน้าที่ท่านจะปลีกจากหมู่คณะไปบำเพ็ญอย่างเด็ดเดี่ยวแต่ผู้เดียวที่เชียงใหม่ ท่านเคยพูดเสมอว่า เวลานี้กำลังท่านยังไม่เพียงพอทั้งเพื่อตนเองและผู้อื่น ท่านจึงได้ปลีกออกไปตามเจตนาเดิมที่พูดไว้และบำเพ็ญเต็มกำลังจนสิ้นความสงสัยทางจิตใจทุกด้าน ดังที่เคยกล่าวผ่านมาบ้างแล้ว จากนั้นมาท่านไม่เคยพูดอีกเลยว่า “กำลังไม่พอ”

ครั้งหนึ่งท่านเดินธุดงค์ไปในเขาด้วยกันสามองค์ มีท่านพระอาจารย์ขาว วัดถ้ำกลองเพล อุดรธานี และท่านพระอาจารย์มหาทองสุข วัดสุทธาวาส สกลนคร ติดตามไปด้วย พอไปถึงช่องแคบจะขึ้นเขาก็เผอิญไปเจอช้างใหญ่เชือกหนึ่ง ที่เจ้าของเขามาปล่อยทิ้งไว้แล้วหนีไปไหนก็ไม่ทราบ เห็นแต่ช้างเที่ยวหากินอยู่ปากช่องขึ้นเขา งามของมันยาวเกือบวา เห็นแล้วน่ากลัวพิลึก ท่านปรึกษากันว่าจะทำอย่างไร ทางก็จำเพาะมีเท่านี้ไม่มีที่พอปลีกแวะไปได้บ้างเลย ท่านพระอาจารย์

มันบอกให้ท่านพระอาจารย์ชาวพุดกับข้างซึ่งกำลังกินใบไผ่อยู่ติด ๆ กับทางที่ท่านจะผ่านไป ข้างอยู่ห่างกับท่านประมาณสิบวา ยืนหันกันมาทางพระ มันยังไม่เห็นพระเวลานั้น

ท่านพระอาจารย์ชาวก็เริ่มพุดกับข้างว่า “พี่ชาย เราขอพุดด้วย” ประโยคแรกมันยังไม่ได้ยินชัดเป็นแต่หยุดกินใบไผ่ ท่านอาจารย์ชาวพุดขึ้นอีกว่า “พี่ชาย เราขอพุดด้วย” พอประโยคนี้อบลง มันรีบหันหน้ามาทางพระยืนอยู่ที่นั่น หูกางเต็มที่ และยืนนิ่งไม่กระตุกกระตัก ท่านก็พุดซ้ำกับมันอีกว่า “พี่ชาย เราขอพุดด้วยพี่ชายนั้นตัวก็ใหญ่กำลังก็มาก ส่วนพวกเราเป็นพระ ทั้งกำลังมีน้อยและกลัวพี่ชายมาก พวกเราขอเดินผ่านไปพี่ชายยืนอยู่นั้น ขอให้พี่ชายหลีกทางให้พวกเราบ้างพอมีทางไปได้ ถ้าพี่ชายยืนอยู่ที่นั่นพวกเรากลัวพี่ชายมาก ไม่กล้าเดินผ่านไปนั้นได้”

พอพุดจบลง ข้างตัวนั้นรีบยืนหันหน้าเข้ากอไผ่ข้างทางทันที เองายาว ๆ สอดเข้าไปในกลางกอไผ่ซึ่งแสดงว่าไม่ทำอะไรแล้ว ให้มากันได้ พอข้างหันหน้าเข้ากอไผ่เรียบร้อยแล้ว ท่านพระอาจารย์มันก็บอกกันว่า ที่นี้เขาไม่ทำอะไรแล้ว พวกเราไปได้ ท่านอาจารย์ทั้งสองขอนิมนต์ให้ท่านพระอาจารย์มันเดินกลาง ท่านอาจารย์ชาวเดินหน้า ท่านอาจารย์มหาทองสุกเดินหลัง พวกเดินผ่านไปทีกันข้างห่างกันประมาณหนึ่งวา โดยไม่มีอะไรเกิดขึ้น เผอิญพอเดินผ่านข้างไปได้ประมาณวาเศษ ขอกลดท่านอาจารย์มหาทองสุกก็ไปเกี่ยวเอาแขนงไม้ไผ่เข้าพอดี ปลอดภัยก็ไม่ยอมออก ต้องพยายามปลดอยู่นานจนเหงื่อโชกไปทั้งตัวเพราะกลัวข้างมาก ซึ่งกำลังยืนดูท่านอยู่ ขณะที่กำลังปลดขอกลดอยู่นั้น ได้ชำเลืองดูตาข้างตัวกำลังยืนนิ่งเหมือนตุ๊กตาดูอยู่นั้น ได้เห็นตาข้างตัวนั้นใสแจ๋ว น่ารักมากกว่าจะน่ากลัว แต่ใจก็ยังกลัวอยู่ในขณะนั้น พอพ้นไปได้แล้ว ใจกลับเห็นข้างตัวนั้นเป็นสัตว์ที่น่ารักมาก เมื่อผ่านกันไปหมดแล้ว ท่านอาจารย์ชาวหันมาพุดกับมันว่า “พี่ชายเอ๊ย พวกเราผ่านมาแล้ว ขอให้พี่ชายหากินได้ตามสบายเถิด” พอจบลงเท่านั้น เสียงมันจูดลากกึ่งไม้ดังพุดพาดขึ้นทันที

เมื่อไปถึงที่พักแล้ว จึงได้สนทนากันถึงข้างตัวแสนรู้เห็นว่า เป็นสัตว์ที่น่ารักน่าสงสารมาก เป็นแต่มันพุดไม่เป็นเท่านั้น ขณะสนทนากันท่านอาจารย์มหาทองสุกรับเรียนถามท่านอาจารย์มันว่า ขณะนั้นท่านอาจารย์ได้กำหนดจุดจิตมันบ้างหรือเปล่าว่า ข้างตัวนี้นึกอะไรบ้าง ขณะที่พวกเราเรียกและพุดกับมันตลอดขณะที่เราเดินผ่านมันมา กระผมอยากทราบบ้าง เพราะเป็นสัตว์ที่น่ารักและน่าสงสารมาก ขณะพวกเราเรียกมัน พอได้ยินเสียงเรียก เห็นมันทำท่าตึงตังหันหน้ากลับมาหาพวกเราทันทีทันใด รวาก็จะวิ่งมาขี้ให้แหลกละเอียดในขณะนั้นจนได้ แต่พอทราบเรื่องแล้วกลับเป็นมนุษย์ขึ้นมาในร่างสัตว์ และรีบหันหน้าเข้ากอไผ่เองายาว ๆ สอดเข้ากลางกอไผ่ ยืนนิ่งเหมือนสัตว์ไม่มีวิญญาณ ซึ่งเป็นการบอกอย่างชัดเจนว่า “พวกน้อง ๆ พวกมันมาเถอะ พี่ไม่ทำอะไรแล้ว พี่เก็บศัสตราอาวุธซ่อนมันหมดแล้ว เชื้อและมาเถอะ” ในทำนองนี้

แล้วก็พุดเชิงหยอกเล่นกับท่านอาจารย์ชาวบ้างว่า “ท่านอาจารย์ชาวก็พิสดารไม่ใช่เล่น พุดกับข้างซึ่งเป็นสัตว์ทั้งตัว รวากับพุดกับมนุษย์ทั้งคนว่า “พี่ ๆ พวกน้องกลัว ไปไม่ได้ ขอให้พี่หลีกทางให้หน่อย พวกน้องจะได้ไปกินได้ ไม่ต้องกลัวพี่” ไอ้พี่ก็เหมือนเทวบุตรใจมหาเวสสันดร พอได้ลู่ยกเข้าไปสักลูกเท่านั้นก็อ้อมท้อง รีบจัดแจงหลีกทางให้ทันทีทันใดไม่รีรอ แต่น้องคนเล็ก

เชื่อเอาการ พอผ่านไปได้ชอกลดก็เกิดไปเกี่ยวกับแขนงไม้ไผ่ ปลูกเท่าไร ๆ ก็ไม่ยอมออก จะพยายามให้อยู่กับที่จนได้ ใจหายหมดขณะที่กำลังปลูกชอกลดอยู่นั้น กลัวผีจะเล่นไม้ซื่อ”

ท่านพระอาจารย์มั่นพอฟังคำท่านอาจารย์มหาทองสุกพูดหยอกเล่นท่านอาจารย์ขาว ว่าฉลาดพูดกับข้างแล้ว เลยหัวเราะใหญ่ไปพักหนึ่ง จึงพูดต่อไปว่า “ทำไมจะไม่กำหนดดูมันเล่า แม้แต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น นกและลิง เรายังกำหนดดูมันในบางเวลา นี่มันเรื่องถึงตายจะไม่กำหนดได้หรือ” “เวลาท่านอาจารย์กำหนดดูข้างตัวนั้นมันคิดอย่างไรบ้าง” ผู้ถาม ท่านตอบ “ที่แรกได้ยินเสียงพวกเรานั้นตกใจ จึงรีบหันหน้ามาอย่างรวดเร็ว เป็นท่าและความคิดจะต่อสู้ พอมองเห็นพวกเราซึ่งมีสีผ้านกสาวพัสดร์ครองอยู่ มันก็รู้ทันทีว่าเป็นเพศที่เย็นและไวใจได้ เพราะมันเคยเห็นมาจนชินตาชินใจแล้ว เจ้าของมันก็เคยเสียมสอนมาจนพอแล้วไม่ให้ทำอันตรายแก่เพศนี้ ฉะนั้น พอพวกเราพูดกับมันซึ่งเป็นคำที่มันชอบมากอยู่แล้วว่า พี่ ๆ ดังที่ท่านขาวพูดกับมัน ก็ยิ่งทำให้มันชอบใจใหญ่และหลีกทางให้ทันที”

ผู้ถาม “มันรู้ภาษาที่เราพูดกับมันได้ทุกคำหรือเปล่า” “ทำไมจะไม่รู้ ไม่เช่นนั้นจะเอามันมาลากไม้เข็นซุงในป่าในเขาได้หรือ เตี้ยมันฆ่าตายทิ้งเปล่า ๆ สัตว์พรรณนี้เขาต้องฝึกสอนจนมันรู้ภาษาคนได้ดีถึงจะนำมาทำงานชนิดต่าง ๆ ได้ ข้างตัวนี้อายุมันเป็นร้อยปีขึ้นไป ดูงามขียวเกือบวาว แล้วมันอยู่กับคนมาก็ปี แม้เจ้าของของมันก็น่ากลัวเพิ่งเกิดมาไม่กี่ปียังมาเป็นความของมันได้ มันจะไม่แสร้งรู้ภาษามนุษย์อย่างไรเล่า ต้องรู้อย่างไม่มีปัญหา” “ขณะที่มันหันหน้าและสอดเงาเข้ากอไผ่มันคิดอย่างไรบ้าง” ผู้ถาม ท่านตอบ “ก็มันรู้เรื่องแล้วนั่นเองมันจึงให้ทาง ไม่คิดจะทำอะไร” ผู้ถาม “ขณะที่พวกเราเดินผ่านมันมานั้น ท่านอาจารย์ได้กำหนดดูใจมันมาตลอดทางผ่านหรือเปล่า ว่ามันอาจคิดอย่างไรบ้าง ขณะที่พระกำลังเดินผ่านมา” ท่านตอบ “กำหนดดูก็เห็นแต่มันให้ทางอยู่แล้วโดยไม่คิดอะไรอื่น” กระผมกลัวว่าเวลาพวกเรากำลังเดินผ่านมันอาจคิดสนุกขึ้นมาอยากทำลายพวกเราเล่นสนุก ๆ ไปตามประสาสัตว์ จึงเรียนถามอย่างนั้น

ท่านว่า “หากคิดเรื่องพิสดารที่โลกเขามิได้คิดกันมาตาม ถ้าชอบคิดชอกแซกดังที่คิดตามเรื่องข้างก็คงมีหวังพ้นทุกข์ได้ในวันหนึ่งแน่นอน แต่นี้คงไม่สนใจคิด นิสัยมนุษย์เราชอบเป็นอย่างนี้มาดั้งเดิม ถ้าสิ่งที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ไม่ชอบคิด แต่ที่เสียเวลาและเป็นโทษแล้วชอบคิด แบบถึงไหนถึงกัน นี่ก็จะพยายามคิดและถามเรื่องข้างไปตลอดคืน จนไม่ต้องสนใจกับธรรมะธัมโมอะไรละหรือ” พอถูกขู่เท่านั้นเรื่องข้างเลยจบลงทันที เพราะกลัวท่านจะเข่นใหญ่ (นี่ท่านอาจารย์มหาทองสุกเล่าให้ฟัง)

เรื่องการพูดคุยอะไรกับท่านแบบไร้สติ ว่าควรอย่างไรไม่ควรอย่างไรบ้าง นี่เคยโดนท่านดูมามากมาย บางรายถึงกับเสียสติในวาระต่อไปก็มี มีพระรูปหนึ่งซึ่งมีนิสัยไม่ค่อยสุภาพนักไปพำนักอยู่กับท่านชั่วคราว เวลาท่านพูดอะไรขึ้นมาเธอชอบพูดไปตามท่านเสมอ ตอนไปอยู่ใหม่ ๆ ท่านเคยเตือนบอຍให้สนใจในหน้าที่ของตัว โดยมีสติระวังรักษาใจที่จะคิดจะพูดในเรื่องต่าง ๆ ไม่สนใจกับเรื่องของผู้อื่น นักปฏิบัติต้องรู้จักวิธีปฏิบัติตัวโดยถูกต้อง ผู้มีสติอยู่กับตัวย่อมเห็นความบกพร่องของใจที่แสดงออก แต่เธอนั้นคงมิได้สนใจคิดเรื่องท่านให้อุบายสั่งสอนเท่าที่ควร จึงชอบเป็นไปตามนิสัยเสมอ วันหนึ่งเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ท่านพระอาจารย์มั่นท่านมีนิสัยที่ใคร ๆ

สังเกตได้ยาก เวลาเดินไปไหนมาไหนท่านมองเห็นอะไร เช่นสัตว์ต่าง ๆ หรือผู้คนตลอดเด็ก ๆ ท่านมักจะเอาเรื่องที่ได้เห็นนั้น ๆ มาพิจารณาและพูดของท่านไปคนเดียว ดังที่เคยเขียนไว้บ้างแล้ว

วันนั้นขณะที่กำลังบิณฑบาต ท่านได้เห็นลูกวัวมีรูปร่างน่ารักที่กำลังวิ่งเพลินอยู่กับแม่ของมัน ขณะพระเดินไป มันยังมองไม่เห็นท่าน พอพระเดินไปจนถึงตัวมันจึงหันหน้ามามองอย่างตกใจ และกระโดดวิ่งอ้าวไปหาแม่แล้วเอาหลังหนุนคอแม่ไว้ หันหน้าออกมาสู่พระ นัยน์ตาบอกว่ากลัวมาก ส่วนแม่พอเห็นลูกวิ่งไปหาที่รีบหันหน้ามามองมาทางพระ พอรู้แล้วก็ทำเฉยตามนิสัยของสัตว์ที่เคยกับพระมาจำเจแล้ว แต่ลูกของมันยืนตาค้างจ้องอยู่ใต้คางแม่อย่างไม่ไว้ใจ เมื่อท่านอาจารย์เห็นอาการของทั้งแม่ทั้งลูกที่แสดงอาการต่างกันเช่นนั้น จึงพูดขึ้นลอย ๆ ว่า “แม่ไม่เห็นแสดงอาการกลัว แต่ลูกทำไมกลัวจนจะแบกแม่ทั้งตัววิ่งหนีไปได้ (ท่านเห็นมันอยู่ใต้คางแม่อันเป็นลักษณะแบกแม่ถึงได้พูดอย่างนั้น) พอเหลือบเห็นพระเท่านั้นก็ทั้งแผ่นดินทั้งร้องหาแม่ให้ช่วย

คนเราก็เหมือนกันต้องวิ่งหาที่พึ่ง ถ้าอยู่ใกล้แม่ก็วิ่งพึ่งแม่ อยู่ใกล้พ่อก็วิ่งพึ่งพ่อ อยู่กับใครก็มักจะพึ่งคนนั้น จะคิดพึ่งตัวเองไม่ค่อยมี ตอนยังเล็กก็คิดหวังพึ่งผู้อื่นแบบหนึ่ง โตขึ้นมาคิดหวังพึ่งผู้อื่นไปอีกแบบหนึ่ง แก่ตัวลงไปคิดหวังพึ่งผู้อื่นอีกแบบหนึ่ง จะย้อนจิตเข้ามาใช้อุบายหาทางพึ่งตัวเองไม่ค่อยจะมีกัน ฉะนั้น คนเราจึงมักทำตัวให้อ่อนแอ อยู่ในวัยใดก็หวังพึ่งแต่ผู้อื่นอยู่ที่ใดไปที่ใดก็หวังพึ่งแต่ผู้อื่น เลยไม่เป็นตัวของตัวเองได้ตลอดกาล พระเราก็เหมือนกันบวชมาในศาสนาจะศึกษาก็เกียจคร้าน จะปฏิบัติก็กลัวเป็นทุกข์ลำบาก เพราะความขี้เกียจไม่ยอมให้ทำ คิดอะไรที่จะเป็นประโยชน์บ้าง พอคิดจะลงมือทำความขี้เกียจก็มากอดกันทำไว้เสีย เลยไม่มีอะไรสำเร็จได้ เมื่อไม่มีทางช่วยตัวเองได้จำต้องหวังพึ่งผู้อื่น ไม่เช่นนั้นก็ครองตัวไปไม่ได้

คำว่า อุตตา หิ อุตตโน นาโถ เลยไม่มีประโยชน์สำหรับคนไม่มีจุมุกหายใจ เราผู้บวชเป็นพระและเป็นนักปฏิบัติจึงไม่ควรทำตนเป็นคนไม่มีจุมุก คอยหายใจจากผู้อื่นอยู่เรื่อยไป ครูอาจารย์สั่งสอนอะไรควรนำไปคิดและพยายามทำตาม ไม่ให้หลุดมือตกสูญหายไปเปล่า ๆ พยายามคิดและทำตามท่านจนเกิดประโยชน์ขึ้นมาแก่ตนจนได้ จะต้องไม่หวังพึ่งท่านตลอดไป จุมุกทางหายใจคือความรู้ความฉลาดทางระบายนุ้ยใหญ่ออกจากใจก็พอมิทางอาศัยตนได้ ชื่อว่าเป็นพระขึ้นมาโดยลำดับ จนกลายเป็นพระสมบูรณ์แบบและพึ่งตนเองได้อย่างเต็มที่

ท่านพูดเป็นเชิงสอนพระหรือสอนใครก็สุดแต่ผู้จะพิจารณานำมาสอนตน คำพูดท่านยังไม่จบเรื่องซึ่งพอจะแทรกขึ้นในระหว่างท่านหยุดชั่วคราว แต่พระองค์ไม่ค่อยพิจารณานักก็พูดพล่ามไปตามท่าน โดยมีได้สำนึกตัวว่าควรหรือไม่ควรเพียงไร ความบ้าของเธออาจจะเข้าไปกระทบธรรมภายในท่านอย่างแรง จึงทำให้ท่านหันหน้ากลับมาชำระเสียบ้าง พอให้พระองค์ที่มีสังวรธรรมพลอยตกตะลึงกลัวไปตาม ๆ กัน ใจความว่า “ท่านนี้จะบ้าเสียแล้วกรรมนี้ พอตามมองเห็นค่อนข้างเห็นไม้ที่ใครโยนมาแต่ทิศใดแดนใดก็คอยแต่จะโดดกั้ตร้าไปเหมือนสุนัขบ้า ไม่มองดูใจที่กำลังจะบ้าอยู่ขณะนี้บ้างเลย ผมว่าท่านจะบ้าแล้วนะ ถ้ายิ่งขึ้นปล่อยให้น้ำลายไหลออกแบบไม่มีสติตั้งที่เป็นอยู่ขณะนี้” ว่าเท่านั้นก็หันกลับและเดินเข้าที่พักไม่พูดอะไรต่อไปอีก

มองดูพระองค์นั้นหน้าตาพิกลอย่างพูดไม่ออก ตอนมาถึงที่พักแล้ว ขณะฉันทก็เห็นเธอนินิตเดียว พอเห็นอาการอย่างนั้น ต่างองค์ก็ต่างนิ่งเฉย ทำเหมือนไม่รู้และไม่เกี่ยวข้องกับเธอ เกรง

ว่าจะอายุ เวลาอื่นก็ทำเหมือนไม่มีอะไร ต่างองค์ต่างอยู่และบำเพ็ญภาวนาไปตามที่เคยปฏิบัติมา พอตกลงคืนเงียบ ๆ ได้ยินเสียงร้องไวยวายขึ้นแบบคนไม่มีสติ พุดไม้ได้ศัพท์ได้แสง พอทราบ เหตุต่างองค์ต่างก็รีบไปดูที่เสียงปรากฏขึ้น ก็ได้เห็นพระองค์นั้นนอนรำยมนต์บนเพอทั้งเนื้อทั้งตัว อยู่บริเวณที่พักนั้นแบบคนไม่มีสติเอาเลย แต่พอจับใจความได้เป็นบางตอนว่า “เสียใจที่ได้ ล่วงเกินท่านอาจารย์โดยไม่รู้กาลเทศะ” ใครก็ตกตะลึงพริ้งเพริดไปตาม ๆ กัน และต้องรีบไปตาม ชาวบ้านมาช่วยพยาบาลรักษา คือหยาแก่ลมเป็นต้น มาให้เธอฉัน คนนั้นบิบบคนนั้นวัดตามบริเวณ ร่างกายอยู่พักหนึ่ง จากนั้นก็สงบและนอนหลับได้จนสว่าง

พอวันรุ่งขึ้นก็มีคนมารับเธอไปหาหมอฉีดยกยาให้เธอ อาการก็พอลดลงบ้าง แต่ยังมี การกำเริบเป็นคราว ๆ พอค่อยยังชั่วบ้างก็ส่งเธอกลับบ้าน หลังจากนั้นก็ไม่ทราบว่าเป็นโรคหายหรือเป็น ตายอย่างไร ผู้เขียนก็ทราบจากพระที่อยู่ด้วยกันกับเธอในเวลานั้นเล่าให้ฟัง ทั้งนี้พุดเรื่องโดนดู ถ้า โดนพอเบา ๆ ก็พอให้ผู้ถูกดูได้สติและระวังตัวต่อไป ถ้าหาเรื่องให้ผู้โดนดูอย่างหนักและผู้ถูกดู ไม่มีสติปัญญาพอจะถือเอาประโยชน์ได้ มักมีทางเสียได้ดังที่ปรากฏมา ฉะนั้น ผู้อยู่กับท่านจึงอยู่ ด้วยความระวังสำรวมอย่างยิ่ง จะตีสนิกคุณเคยในฐานะที่เคยอยู่กับท่านมานานย่อมไม่ได้ เพราะ นิสสัยท่านเป็นนิสสัยที่ไม่คุ้นกับใครเอาง่าย ๆ แต่ไหนแต่ไรมา ผู้อยู่กับท่านจึงนอนใจไม่ได้ แม้ระวัง ตัวอยู่เหมือนแม่เนื้อระวังนายพรานก็ยังถูกโดนยิงจนได้

เท่าที่ทราบจากครูอาจารย์ที่เคยอยู่กับท่านมาก่อนว่า ถ้ามีเฉพาะท่านที่มีภูมิจิตใจสูงอยู่กับ ท่าน การวางตัวท่านก็ปล่อยตามนิสสัยที่รู้จักท่านดีแล้ว คือแสดงกิริยามรรยาทธรรมดาสบาย ๆ เหมือนผู้ใหญ่อยู่ด้วยกัน ไม่ค่อยเข้มงวดกวดขันนัก แต่การเปลี่ยนแปลงมรรยาท ท่านรู้สึก เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วจนตามแทบไม่ทัน อยู่สถานที่แห่งหนึ่งเป็นอย่างหนึ่ง สถานที่แห่ง หนึ่งเป็นอีกอย่างหนึ่ง ตามแต่เหตุการณ์ที่ควรเปลี่ยนแปลงไปตามสถานที่บุคคลนั้น และ เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วทั้งไม่ช้ารอยกันเลย นับว่าเป็นเรื่องแปลกประหลาดสำหรับผู้ไม่ สามารถทำอย่างท่านได้ เวลาว่างโอกาสดี ๆ ท่านเล่านิทานให้ฟัง ซึ่งโดยมากมักขัน ๆ และนำ หัวเราะทั้งนั้น จึงขอยกเรื่องท่านมาเล่าให้ท่านผู้อ่านฟังเล็กน้อย พอทราบว่าคุณ ๆ เดียวมีการ เปลี่ยนแปลงตัวอย่างน่าอัศจรรย์

คือสมัยท่านเป็นฆราวาสกำลังแตกหนุ่ม ท่านเคยเป็นหมอลำหมอละ เพลง คราวหนึ่งท่านขึ้น ไปขับลำทำเพลงประชันกันกับหญิงสาว ซึ่งเป็นนักประชันที่มีชื่อคนหนึ่งในงานใหญ่ มีคนไปใน งานนั้นเป็นพัน ๆ ท่านก็สนุกขึ้นมาก็ขึ้นไปบนเวทีขอประชันเพลงกับหญิงคนนั้น หรือท่านอาจมี รักเขาบ้างก็ทราบไม่ได้ จึงเกิดความอึดใจขึ้นมาอย่างคาดไม่ถึง หญิงนั้นยินดีเป็นคู่แข่งกับท่าน พอเริ่มกลอนประชันยังไม่ถึงไหน ท่านก็เป็นฝ่ายแพ้กอลอนเขาเข้าไปสองสามกลอนแล้ว พอดีมีเทว บุตรมาโปรดไว้ทัน คือในงานนั้นท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์ ซึ่งเวลานั้นท่านเป็นฆราวาสและ อยู่ในวัยหนุ่มเช่นเดียวกัน แต่อายุแก่กว่าท่านอาจารย์มันบ้าง ได้ไปในงานนั้นด้วย และเข้าฟังเพลง ระหว่างท่านอาจารย์มันซึ่งเป็นชายหนุ่ม กับหญิงสาวคนนั้นขับเคียงกันในเชิงกลอนต่าง ๆ

ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ เห็นท่าไม่ได้การ เพราะฝ่ายเราคือท่านอาจารย์มันแพ้เขาไปหลาย กลอนแล้ว ถ้าตกตึกไปกว่านี้ คงจะลงเวทีไม่ได้แน่ อาจจะถูกหญิงสาวคนนั้นหามลงแบบไม่มีหน้า ดิตตัวลงมาเลย เพราะหญิงสาวเป็นนักต่อสู้มาหลายเวทีแล้ว ส่วนคนของเราเพิ่งจะเริ่มขึ้นเวที และ

ก็ใจป้ำอีกหาญสำคัญ โดดขึ้นสู้กับเสือโคร่งใหญ่ลายพาดกลอน แม้จะเป็นเสือตัวเมียมันก็มีเขี้ยวเต็มปากอย่างพอตัว แต่เสือเราแม้จะเป็นเสือตัวผู้แต่พืงน้ำนมมันก็พืงจะออกไม่กี่ซี่ ขึ้นให้สู้ต่อไป เสือตัวเมียต้องถลกหนังมันเข้าตลาดแน่ ๆ อ้ายมันนี่มันไม่รู้จักเสือ มันนึกว่าแต่สาว ๆ เท่านั้น แต่มันไม่รู้จักตาย เราต้องเข้าช่วยเอาหนังมันไว้ก่อนครั้งนี้ ไม่เช่นนั้นหนังมันจะเข้าตลาดแน่นอน

พอคิดแล้วก็โดดขึ้นบนเวทีทำท่าว่า “อ้ายมัน อ้ายท่า ภูเที่ยวตามหาเมียแทบตาย แม่มีงตกรือนสูง ๆ ลงมากองอยู่กับพื้น จะตายหรือยังก็ไม่แน่ใจเลย พอภูโผล่เข้าไปจะช่วย เขาก็ใช้ให้ภูมาเที่ยวตามหาเมียตั้งแต่วัน ๆ จนปานนี้ ภูตามหาเมียแทบตาย ข้าวก็ยังไม่ตกร่องเลย ภูจะเป็นลมตายอยู่เดี๋ยวนี้”

ทางอ้ายมันก็ตกตะลึง หญิงสาวก็ตกตะลึงในอุบายไปตาม ๆ กัน ฝ่ายอ้ายมันอดไม่ได้รับถามขึ้นมาทันทีว่า “แม่ภูเป็นยังงั๊วะ อ้ายจันทร์” (ชื่อท่านเจ้าคุณอุบลฯ ว่านายจันทร์ สมัยเป็นฆราวาส ท่านพูดกันตอนเป็นฆราวาส) ฝ่ายอ้ายจันทร์ทำเป็นอิดโรยจะเป็นลมตายอยู่บนเวทีว่า “ภูคิดว่าแม่มีงตายแล้ว ส่วนภูกำลังจะตายด้วยทั้งหัวข้าวทั้งเป็นลม” พอจบคำ อ้ายจันทร์ก็จุดแขนอ้ายมันทำท่าลากันลงมาจากเวทีท่ามกลางคนเป็นพัน ๆ ตกตะลึงพริ้งเพริดไปตาม ๆ กัน แล้วพากันออกวิ่งผ่านฝูงคนไปอย่างรีบด่วน พอพ้นหมู่บ้านนั้นไปแล้ว อ้ายมันถามซ้ำอีกอย่างกระหายอยากทราบเป็นกำลังว่า “แม่ภูไปทำอะไรถึงได้ตกเรือนขนาดกองกับพื้นเล่า” ฝ่ายอ้ายจันทร์ตอบว่า “ภูเองก็ยังไม่ทราบสาเหตุชัด พอมองเห็นและจะวิ่งเข้าไปช่วย เขาใช้ให้วิ่งตามหาเมีย กูวิ่งมาที่นี่จะไปรู้เรื่องละเอียดลอออย่างไรเล่า” “เท่าที่มึงดูบ้างแล้วแม่ภูพอจะตายไหม” อ้ายมันถามอย่างกระวนกระวาย อ้ายจันทร์ตอบว่า “ตายหรือยังอยู่เราจะไปดูเองอยู่ขณะนี้ยังงั๊วะ”

พอเลยหมู่บ้านไปไกล กะประมาณว่าอ้ายมันไม่กล้ากลับมาคนเดียวได้อีกแล้ว (สมัยก่อนหมู่บ้านอยู่ห่างกันมาก สัตว์เสือผีก็ชุม ใคร ๆ จึงไม่กล้ามาคนเดียวในเวลาค่ำคืน) จึงเปลี่ยนกิริยาอาการทุกอย่างเสียใหม่ แล้วบอกกับอ้ายมันโดยตรงว่า “แม่มีงไม่ได้เป็นอะไรหรอก ที่ภูทำทำอย่างนั้นภูทนตึงติดกลอนอียายเมียมีงคนนั้นไม่ไหว กลัวมันจะถลกหนังมีงไปขายตลาด ซึ่งเป็นการขายหน้าภู และขายหน้าบ้านเราว่าอ้ายมันสู้ผู้หญิงไม่ได้ ให้เขาเปิดผ้าลบลายเล่นเหมือนเสือตายแล้ว ภูจึงได้คิดอุบายหลอกมีงและหลอกอียายเมียมีงให้มันตายใจ และให้ชาวบ้านเชื่อถือได้ว่ามีงยังไม่หมดประตูสู่ แต่ต้องหนีไปเพราะเหตุสุดวิสัย แล้วจุดมีงหนีเพื่อไม่ให้ใครเขาจับพิรุณได้ แม้อียายเมียคู่แข่งมีงก็เห็นอดตกตะลึงไปตามอุบายอันแยบคายของภูไม่ได้ มันต้องสนใจฟังและมองตามพวกเราด้วยความตกใจแสนสงสารแม่มีงและมีงไปตามเรา เห็นไหมอุบายภูช่วยมีงออกจากนรกผู้หญิง คราวนี้มึงคิดว่าแยบคายดีพอใช้ไหม”

พออ้ายจันทร์พูดจบลง อ้ายมันอุทานว่า “โอโฮ น่าเสียดาย อ้ายท่านทำภูถึงขนาดนี้เทียวนะ ภูกำลังค้นพินพ้ากับมันอย่างสนุกสนาน มีงมาจุดภูออกจากถ้วยลาก แหม มีงทำภูอย่างถนัด ภูมิได้นึกเลยอ้ายจันทร์ ภูอยากคืนไปซ้ำมันอีก เอาหนังเข้าตลาดในคืนวันนี้นั้นได้” อ้ายจันทร์ตอบ “โอ้ มีงจะตายภูช่วยชุบชีวิตไว้ได้แล้ว มีงยังกลับทำท่าอวดเก่งอยู่อีก เดียวภูจะผลักหลังกลับคืนไปให้อียายเมียมีงเอาเนื้อขึ้นเชียงเสียในคืนนี้ไม่ตีหรือ” อ้ายมันออกท่าว่า “ที่ภูทำทำ

ติดกลอนมันบ้างพอให้มันได้ใจไปหน่อยนั้น เพราะภูก็เห็นมันเป็นผู้หญิง พอตกตึกภูก็มัดมันเข้า กระสอบเอาไปขายกินอย่างหวาน ๆ ยังไงละ มึงยังไม่รู้อุบายภู เป็นอุบายเสือหลอกลิงเลย”

“ถ้ามึงเก่งจริงดังที่คุยโม้ เพียงภูคิดอุบายนิดหน่อยจุดมึงขึ้นจากรกผู้หญิงมึงยังตกตะลึง ทั้งจะร้องท่มร้องไห้ต่อหน้าเมียมึงอย่างไมเคิดอวยว่าตัวเป็นผู้ชายเลย แล้วใครจะชมมึงว่าฉลาด พอจะเอาอัยยเมียมึงเข้ากระสอบละ ภูคิดเห็นแต่มันจะมัดมึงโยนลงเวทิต่อหน้าคนจำนวนพัน ๆ เท่านั้น มึงอย่าคุยโม้ไปมาก รีบสารอุบายเมตตากูที่มีต่อมึงดีกว่าอัยแพ่ผู้หญิง” สุดท้ายคืนนั้นทั้ง อัยจันทร์ทั้งอัยมันเลยไม่ได้ดูงานตามความคาดหมายไว้ เพราะเรื่องนี้เป็นสาเหตุให้ต้องพรากงาน

ฟิ่งนักปราชญ์ทั้งสองโตกัน แม้มัยท่านยังเป็นขรवासก็ยิ่งรู้สึกน่าฟังมาก ถึงจะเป็นเรื่องโลก ๆ แต่ก็เป็นเชิงของคนฉลาดพูดกัน จึงเป็นที่ซาบซึ่งจับใจในอุบายที่แสดงออกทุก ๆ ประโยค ฟิ่งแล้วทำให้เพลินใจประหนึ่งท่านสนทนากันอยู่ต่อหน้าเราฉะนั้น เรื่องของท่านทั้งสองโตกันยังมีอีกเยอะ แต่เห็นว่าเท่าที่กล่าวมาพอเป็นคติแก่พวกเราพอสมควร อุบายของท่านทั้งสองแสดงให้เห็นได้ชัดว่ามีเค้าแห่งความฉลาดมาแต่เป็นขรवास ฉะนั้นเวลามาบวชเป็นพระ ท่านจึงเป็นจอมปราชญ์ทั้งสององค์ในสมัยปัจจุบัน ปราชญ์ชื่อลือนามกระเดื่องเลื่องลือทั่วประเทศไทยว่า ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณูปมาจารย์และท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ เป็นจอมปราชญ์สมัยปัจจุบัน ที่เขียนว่าอัยจันทร์และอัยมันนั้นเขียนตามที่ทราบจากท่านเล่าให้พระฟิ่ง

เวลาท่านเปิดโอกาสสบาย ๆ กับบรรดาศิษย์ที่เคร่งเครียดต่อการระวังในท่านมาเป็นประจำ หากเป็นการไม่บังควรประการใด ก็ขอประทานโทษท่านเจ้าพระคุณทั้งสองและท่านผู้อ่านทั่ว ๆ ไปด้วย ถ้าจะเลียงเขียนตามศัพท์นิยมก็ไม่ถนัดใจ ที่ท่านเรียกกันเช่นนั้น เข้าใจว่าท่านนิยมนับถือกันด้วยคำพูดท่านองนั้น ซึ่งเราเองก็เคยใช้ต่อกันระหว่างบุคคลที่สนิทสนมกันตามฐานะและวัยเสมอมา จึงได้เขียนตามเค้ามาดั้งเดิม จะหยาบคายหรือละเอียดประการใด ก็ประสงค์ให้เป็นไปตามเรื่องเดิมซึ่งเป็นธรรมชาติแท้ที่ท่านใช้กันในเพศและวัยนั้น รู้สึกสะดวกใจ และอาจมองเห็นภาพท่านทั้งคราวเป็นขรवासที่กำลังคะนองรื่นเริง และภาพที่เป็นนักบวชซึ่งสละความเป็นโลก ออกอย่างสิ้นเชิง มีแต่ความอัศจรรย์ล้วน ๆ อยู่ในองค์แห่งพระเวลาท่านบวชแล้ว

ขณะท่านเล่านิทานให้ฟิ่ง น่าฟังมาก โดยมากก็เป็นเรื่องสมัยปัจจุบันมากกว่าจะเป็นนิทานท่านชอบชมเชยความฉลาดของเจ้าคุณอุบาลีฯ ให้ฟิ่งเสมอ ครั้งหนึ่งท่านเล่าว่า ท่านสนทนากับท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ถึงพระเวสสันดร พอได้โอกาสท่านเรียนถามถึงแม่ของพระนางมัทรีคือใคร ไม่เห็นกล่าวไว้ในคัมภีร์ หรือค้นหาไม่พบต่างหาก ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ก็ตอบขึ้นทันทีว่า ท่านยังไม่เคยเห็นไม่เคยได้ยินแม่นางมัทรีบ้างหรือ เขาเห็นกันทั้งบ้านทั้งเมือง ท่านมัวไปหานางมัทรีอยู่ที่ไหนถึงไม่ได้เห็นกับเขา ท่านพระอาจารย์มั่นกราบเรียนว่ายังไม่เคยเห็นเลย ไม่ทราบว่าจะอยู่ในคัมภีร์ไหน ท่านตอบทันทีว่าจะอยู่ในคัมภีร์อะไรที่ไหนกัน ก็สาวอบผู้พูดเสียงดัง ๆ บ้านแกหลังใหญ่ ๆ อยู่สี่แยกทางออกไปวัดยังงี้ละ

ท่านพระอาจารย์มั่นเกิดงง ต้องเรียนถามท่านอีกว่า สี่แยกที่ไหนและทางออกไปวัดไหน ท่านไม่เห็นกล่าวเรื่องวัดเรื่องวาไว้เลย ท่านตอบว่า ก็แม่นางมัทรีบ้านแกอยู่เกือบติดกับบ้านท่านอย่างไรละ ทำไมยังไม่รู้กระทั่งนางมัทรีและสาวอบแม่นางมัทรีเข้าอีก ท่านนี้แยจจริง ๆ เพียง

นางมัทรีและสาวอบในหมู่บ้านเดียวกันยังไม่รู้จัก ท่านจะไปเที่ยวหาแม่ นางมัทรีในคัมภีร์ไหนกัน อีก ผมก็ແ่แทนท่านถ้าเป็นอย่างนี้ ท่านอาจารย์ก็ระลึกได้ทันทีเมื่อท่านพูดว่า นางมัทรีและสาวอบ ที่อยู่ในบ้านเดียวกัน แต่ก่อนมัวไปนึกภาพในเรื่องพระเวสสันดรในคัมภีร์โน้นจึงทำใ้ห่างไปนาน ท่านว่าท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ท่านฉลาดโต้ตอบด้วยอุบายแปลก ๆ อย่างนี้เสมอมา ท่านมักโต้ตอบ แบบศอกกลับเสมอ ทำเอาผู้ฟังงงไปตาม ๆ กันและก็ได้สติปัญญาจากอุบายท่านตลอดมา ท่านเล่าทั้งหัวเราะขันตัวท่านเองที่ไม่ทันลูกไม้ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ

ท้าวสักกเทวราชบนสวรรค์มาเยี่ยมท่านเสมอ

ท่านพักจำพรรษาอยู่บ้านน้ำเมา อำเภอแม่ป๋ง เชียงใหม่ ท่านว่าท่านต้อนรับแขกจำพวก กายทิพย์บนสวรรค์ มีท้าวสักกเทวราชเป็นหัวหน้ามากเป็นพิเศษ แม้หน้าแล้งท่านหลีกออกไป เที่ยววิเวกองค์เดียวอยู่ในถ้ำดอกคำ ก็มีท้าวสักกเทวราชพาพวกเทวดามาเยี่ยมท่าน ซึ่งมาแต่ละ ครั้งเป็นหมื่นเป็นแสนและมาบ่อยที่สุด ถ้าพวกที่ไม่เคยมา ท้าวสักกเทวราชต้องเตือนให้เขาเข้าใจ วิธีฟังธรรมก่อนที่ท่านจะแสดงให้ฟัง โดยมากท่านแสดงเมตตาอัปมัญญาพรหมวิหารให้เขาฟัง เพราะพวกเทวดาชอบธรรมนี้มากเป็นพิเศษ ท่านพักอยู่ทั้งสองแห่งนี้ ท้าวสักกเทวราชมาเยี่ยมฟัง ธรรมเสมอ การต้อนรับพวกเทพทุกชั้นทุกภูมิก็ปรากฏว่ามากเป็นพิเศษกว่าที่อื่น ๆ เพราะที่นี้อยู่ ลึกและสงบมากบรรยากาศก็อำนวย

พวกนี้เคารพท่านและสถานที่ที่ท่านพักอยู่มาก แม้ทางจกรมที่ญาติโยมเอาทรายมาเกลี่ย ไว้สำหรับให้ท่านเดินจกรมก็ไม่กล้าผ่านเข้ามา ต้องเว้นไปเข้าทางอื่น พวกพญานาคก็เช่นกัน เวลาเขาเข้ามาเยี่ยมฟังธรรมท่านก็ไม่อาจเดินข้ามทางจกรมเข้ามา ถ้าหัวหน้าจำเป็นต้องเดินผ่าน เข้ามาเป็นบางครั้ง ต้องเว้นไปทางหัวจกรมเดินอ้อมเข้ามา บางครั้งพญานาคใช้ให้บริวารมาราบ นิมนต์ท่านในกิจบางอย่าง เช่นเดียวกับมนุษย์เรานิมนต์พระไปในงาน ก็ไม่กล้าเดินข้ามทาง จกรมเข้ามา ถ้ามีทรายโรยไว้ก็เอามือกวาดทรายออกเสียก่อนแล้วค่อยคลานเข้ามา พอพ้น จากนั้นแล้วค่อยลุกขึ้นเดินเข้ามาหาท่าน กิริยามรรยาททุกอาการอยู่ในความสำรวมดีมาก

ท่านว่ามนุษย์เราซึ่งเป็นเจ้าของศาสนา ถ้าต่างสนใจในธรรมและมีความเคารพต่อตัวเอง สมกับว่ารักตนจริง ๆ ตามความรู้สึกที่ฝังลึกอยู่ในใจ ก็ควรมีมรรยาทเคารพศาสนาเช่นเดียวกับ พวกเทวดาและพญานาคที่เขาทำกัน แม้ไม่สามารถจะมองเห็นวิธีการที่เขาทำความเคารพต่อ ศาสนา แต่ศาสนาก็สอนวิธีเคารพไว้อย่างสมบูรณ์แล้ว ไม่มีอะไรบกพร่อง นอกจากพวกมนุษย์เรา ไม่ค่อยสนใจเท่าที่ควร และตั้งใจสั่งสมความประมาทใส่ตนจนหาที่เก็บไม่ได้เท่านั้น จึงไม่ค่อย ประสบความสุขความสมหวังดังที่ปรารถนาอีก

ความจริงศาสนาเป็นแหล่งผลิตมรรยาทศีลธรรมอันดีงามเพื่อผล คือความสุขความ สมหวังจะมีทางเกิดขึ้นแก่ผู้สนใจตามหลักศาสนาที่สอนไว้ ท่านกล่าวเน้นหนักลงไปว่า ความสำคัญของทุกสิ่งในโลกก็คือใจ ถ้าใจหายทุกสิ่งที่มาเกี่ยวข้องก็กลายเป็นของหายไปด้วย เช่นเดียวกับร่างกายสกปรก แม้สิ่งที่มาคลเคล้ากับกายจะเป็นของสะอาดสวยงามเพียงไร ก็ กลายเป็นของสกปรกไปตามร่างกายที่สกปรกอยู่แล้ว ฉะนั้นธรรมจึงอดจะหายไปตามใจที่ สกปรกไม่ได้ ถึงจะเป็นธรรมที่บริสุทธิ์หมดจด แต่พอคนมีใจโสมมเข้าไปเกี่ยวข้อง ธรรมก็ กลายเป็นธรรมอับเฉาไปตาม เหมือนผ้าที่สะอาดตกลงไปคลุกฝุ่น หรือคนชั่วแบกคัมภีร์ธรรมอวด